

LA PRESENCIA DEL VI EN LA COMEDIA GRECOROMANA

ESTUDI COMPARATIU: LA COMEDIA MITJANA I PLAUTE

Eduard Martínez Solé

Treball de Fi de Grau

Ciències de l'Antiguitat

dirigit per

Dr. Joan Carbonell Manils i Dra. Marta Oller Guzmán

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Facultat de Filosofia i Lletres

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana, 2026.

RESUM

El vi va ser un element present en molts àmbits de la vida quotidiana, tant a l'Antiga Grècia com a l'Antiga Roma. Un dels gèneres antics que millor reflecteix aquest dia a dia és la comèdia, en la qual la beguda apareixerà en diferents contextos i associada a diferents personatges, sovint amb una finalitat humorística. En aquest treball, doncs, analitzarem la concepció grecoromana del vi a partir dels fragments de la comèdia mitjana grega i d'algunes de les obres de Plaute, incidint en les qualitats i les quantitats amb què es consumia, en els efectes de l'embriaguesa i en com aquest caracteritzava els diferents personatges segons la seva condició social.

Paraules clau: vi, comèdia mitjana grega, Plaute, borratxo, borratxa.

ABSTRACT

Wine was an element present in different areas of daily life, both Ancient Greece and Ancient Rome. One of the genres that better reflects this day-to-day is the comedy, in which the drink shows up in different contexts and is related to different characters, frequently for humoristic purposes. In this paper we aim to analyze the Greco-Roman conception of wine through the middle Greek comedy fragments and through some of Plautus' works, focusing on the quantities and qualities of consumption, the drunkenness's effects, and how the different characters were characterized by it depending on their social status.

Keywords: wine, Greek middle comedy, Plautus, drunkard.

IMATGE DE LA PORTADA: crater de figures vermelles amb una representació de Dionís i d'un actor còmic que balla ebri amb un cistell al cap (British Museum, nº 1772,0320.661).

AGRAÏMENTS

Vull agrair, en primera instància, les indicacions, la dedicació i la paciència al doctor Joan Carbonell i a la doctora Marta Oller, els quals m'han guiat no només al llarg de la redacció, sinó també des dels primers passos del treball. Així mateix, tant a ells com a la resta de professors, els he d'agrair la diligència amb què durant tota la formació acadèmica m'han transmès nous coneixements, nous punts de vista i, sobretot, l'interès i el gaudi per l'Antiguitat.

D'altra banda, vull donar les gràcies a la meva família, especialment als meus pares, Lluís i Gemma, i als meus avis, pel suport que m'han donat des de bon principi en totes les decisions que he pres, i per ser sempre al meu costat, encara que no els tingui a prop.

Així mateix, no puc deixar d'esmentar l'Aina, en Joan, en Marc i a totes aquelles persones que m'han acompanyat amb els seus consells i el seu afecte, sense els quals hauria sigut més difícil continuar endavant.

Amb afecte,

Edu

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	5
1.1. JUSTIFICACIÓ DEL TEMA	5
1.2. OBJECTIUS.....	5
1.3. METODOLOGIA	6
1.4. OBRES DE REFERÈNCIA.....	6
2. LA PRESENCIA DEL VI EN LA COMÈDIA ANTIGA.....	8
2.1. ALTERACIÓ DEL COMPORTAMENT I DEL PENSAMENT.....	8
2.2. LA METROLOGIA DEL VI	9
2.2.1. Control i desmesura	9
2.2.2. Abstinència	10
2.2.3. Mescla	11
2.2.4. Resistència	13
2.3. ASPECTES SOCIOLÒGICS DEL VI.....	15
2.3.1. Condició sociojurídica	15
2.3.2. Diferència de sexe.....	16
2.3.3. Diferència d'edat	18
2.3.4. Estrangers i altres col·lectius	20
2.3.5. Companys de beguda.....	22
2.4. EL PALADAR DELS VINS.....	22
3. CONCLUSIONS.....	26
4. BIBLIOGRAFIA	27
5. ANNEXOS.....	29
5.1. SELECCIÓ DE PASSATGES I FRAGMENTS	29
5.1.1. Fragments de la comèdia mitjana	29
5.1.2. Passatges de Plaute	36

1. INTRODUCCIÓ

1.1. JUSTIFICACIÓ DEL TEMA

El vi és un element present arreu del Mediterrani durant tota l'Antiguitat, present en tota mena de textos —des de les tauletes micèniques fins als poemes d'Horaci—, present en tota mena de jaciments arqueològics —ja sigui com a restes orgàniques, ja siguin en els seus continents, bé de transport o bé de consum—. Així doncs, ens ha semblat un element prou important en ambdues cultures per dedicar-hi aquest treball. De fet, tanta ha sigut la importància i la transcendència del vi que encara avui dia conforma un element gairebé indispensable en les taules i les cassoles mediterrànies.

Pel que fa a les fonts, ens hem decantat per la comèdia perquè és probablement un dels gèneres més adequats per a tractar temes relacionats amb la vida quotidiana, com és el vi, objecte d'estudi del treball.

El criteri de selecció de les fonts dins el ventall de la comèdia grega es basa en l'abundància de les referències alimentàries en els fragments de la comèdia mitjana (en part degut a la conservació principalment a través de *Δειπνοσοφισταί* d'Ateneu de Nàucratis, una obra de context simposíac). Pel que fa a la comèdia llatina, els criteris es basen en la proximitat cronològica i en la influència que Plaute rep de la comèdia mitjana. Així mateix, per a ambdós casos, també s'ha tingut en consideració, en major o menor grau, de personatges estereotipats.

1.2. OBJECTIUS

El treball, doncs, pretén fer un estudi comparatiu de la presència del vi en la comèdia grecolatina a partir dels fragments de la comèdia mitjana grega i d'una selecció de les obres de Plaute (*Amphitruo*, *Asinaria*, *Aulularia*, *Bachides*, *Casina*, *Cistellaria*, *Curculio*, *Mostellaria*). L'anàlisi incidirà especialment en la concepció sociocultural del vi, donant un gran pes a l'acceptació social del seu consum i als estereotips de classe, de sexe i d'edat de les persones que el consumeixen.

1.3. METODOLOGIA

Per a assolir aquests objectius, ens hem cenyit a la metodologia següent:

1. Lectura en traducció —catalana, sempre que ha estat possible— de les obres escollides per al nostre estudi.
2. Selecció dels passatges i fragments referits al vi i al seu consum dins aquestes obres.
3. Classificació dels passatges i fragments en funció dels diferents aspectes del vi que ens han semblat més significatius en el context còmic, els quals esmentem més avall (vegeu 2. *La presència del vi en la comèdia antiga*).
4. Anàlisi i traducció dels passatges i fragments seleccionats tot indicant-ne els trets rellevants i comparant-ne les similituds i les diferències entre les referències gregues i les llatines.
5. Extracció de conclusions a partir de les dades recopilades, d'altres passatges i fragments que les exemplifiquen i de la lectura de bibliografia relacionada amb els aspectes analitzats.

1.4. OBRES DE REFERÈNCIA

Per a fer la nostra selecció hem fet servir les obres següents: per a la comèdia mitjana, totalment fragmentària, hem llegit *Fragmentos de la Comedia Media* (2007) a càrrec de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez, de l'editorial Gredos, la qual en recull tots els fragments traduïts al castellà; per a les comèdies de Plaute, hem pres com a referència les traduccions de la Fundació Bernat Metge fetes per Marçal Olivar, llevat del cas de *Mostellaria*, en què hem preferit la traducció de l'editorial La Magrana (1999), feta per Joan Carbonell.

Si bé les traduccions dels passatges i fragments inserides en el cos del treball són d'elaboració pròpia, la resta, transcrits només a l'apèndix, les hem manllevat de les traduccions que hem seguit com a referència, amunt esmentades. En el cas dels fragments seleccionats de la comèdia mitjana, malgrat que l'edició de la Gredos és molt curosa, hem optat per fer una adaptació de la traducció castellana al català.

Pel que fa a les edicions crítiques dels textos originals en grec i en llatí, hem fet servir els volums de *Poetae Comici Graeci* de Kassel i Austin i els volums de Plaute de la col·lecció de la Fundació Bernat Metge, respectivament. En la selecció mantenim, doncs, la numeració atribuïda als fragments i passatges en aquestes mateixes edicions; no obstant això, per

optimitzar el sistema referencial i per alleugerir la lectura, al llarg del treball ens hi referirem com a G (per als textos grecs) i L (per als llatins), tot acompanyant la lletra amb el nombre que li hem assignat en funció de la posició que ocupa dins el llistat.

Per a les abreviacions dels autors i les obres clàssiques gregues i llatines, seguim les propostes del *Greek-English Lexicon*, de Liddell i Scott (1996), i d'*A Latin Dictionary*, de Lewis i Short (1879), respectivament. Per a les traduccions, però, ens hem servit principalment dels diccionaris bilingües de l'Enciclopèdia Catalana: el publicat sota la direcció de Joan Alberich i Francesc J. Cuartero (2015), per al grec, i el publicat sota la direcció d'Antoni Seva (2019), per al llatí.

2. LA PRESÈNCIA DEL VI EN LA COMÈDIA ANTIGA

El vi, en tant que és un element molt arrelat en la cultura grega i romana, apareix en les comèdies de moltes formes: com a ofrena, com a producte de mercat, com a ingredient culinari, etc. El treball, però, se centrarà en els passatges i fragments on es manifesta a través del seu ús més habitual: el consum. A partir d'aquests, analitzarem la consideració social que se'n tenia en relació amb (1) els seus efectes, (2) la quantitat consumida, (3) les persones que el consumien i, finalment, (4) les característiques de la mateixa beguda.

2.1. ALTERACIÓ DEL COMPORTAMENT I DEL PENSAMENT

El vi, com a beguda alcohòlica que és, té efectes ben evidents sobre les persones, sobretot quan s'arriba a l'extrem de l'embriaguesa, un estat de desinhibició que afavoreix comportaments descontrolats¹. Aquests comportaments, doncs, acabarien constituint un motiu humorístic recurrent en la comèdia grecoromana.

Les nombroses referències còmiques a aquest estat d'alteració inclouen tota mena d'efectes que els grecs i els llatins ja haurien observat com a resultat de l'embriaguesa. Per exemple, en alguns casos, el vi s'associa a l'ensopiment i la son, com es veu a *GI4*:

μεγάλ' ἴσως ποτήρια	(A.) Potser les grans copes i les copetes
προπινόμενα καὶ μέστ' ἀκράτου κυμβία	plenes de vi pur que hem begut abans ens han
ἐκάρωσεν ὑμᾶς. (B.) ἀνακεχαίτικεν μὲν οὖν	ensopit.
	(B.) Així doncs, ens ha tirat a terra.

En aquest fragment, el primer personatge, associa l'estat d'ensopiment en què es deuen trobar amb la gran quantitat de vi que han ingerit. El segon, però, en sentir i en recordar amb quina mesura han begut, afegeix que aquesta no tan sols els hauria endormiscat, sinó que directament els hauria tombat, exagerant els efectes provocats per l'ebrietat.

D'una manera més subtil, aquesta relació de l'embriaguesa i el son també queda palesa en Plaute, en *LI7*:

(CURCULIO.) Quia uestimenta, ubi obdormiui ebrius,	(CORC.) Perquè, un cop m'he adormit,
Summano, ob eam rem me omnes Summanum uocant.	embriagat, deixo tota la roba xopa; per
	això mateix tothom em diu
	Summanus ² .

¹ Cal considerar que aquesta conducta no ve determinada únicament pels efectes neuroquímics del vi, sinó que poden variar en funció del context sociocultural (vegeu Pàmias Massana, 2005: p. 388-389).

² *Summanus*: aptònim derivat de *submano* ('deixar xop allò que es té a sota').

Aquí el Corc justifica el seu sobrenom precisament per un d'aquests efectes que li provoca l'ebrietat: no només el deixa adormit, sinó que, amb la bufeta plena, també el fa pixar-se a sobre a mitjanit.

En altres casos, en canvi, es documenten més aviat alteracions mentals vinculades a la capacitat de raonament (vegeu *G28*) o a la parla, com es veu a *G11*:

οὐχὶ μεθύω τὴν φρόνησιν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον	No tinc la ment embriagada, sinó només una
μόνον,	cosa de tal mena, <la capacitat de> distingir
τὸ διορίζεσ' <οὐ> βεβαίως τῶι στόματι τὰ	sense gaire fermesa les paraules a la boca.
γράμματα	

En aquest fragment, l'interlocutor busca restar importància a l'estat embriaguesa en el qual es troba, i ho fa precisament canviant causa per conseqüència: en comptes d'afirmar que va borratxo, diu que les paraules se li confonen quan parla, la qual cosa és efecte d'haver begut més del compte. Del fet que intenti dissimular l'embriaguesa, es pot extreure també que aquest estat no seria ben rebut —almenys en la situació en què es troba— pels seus interlocutors.

Així mateix, Plaute també associa el vi a l'alteració de les facultats mentals i el sentit de l'orientació (vegeu *L20*) i a la dificultat en la parla, com en *L18*:

(CALLIDAMATES.) [...]	(CAL·LIDÀMATES.) [...] És que et sembla que
Ecquid tibi uideor ma-m-ma-madere?	vaig be-b-be-begut?

En la primera aparició a l'obra, Cal·lidàmates apareix com a personatge borratxo per excel·lència. En aquest vers, per exemple, es pot observar la dificultat que té per vocalitzar, però al llarg de tota l'escena IV del primer acte i de la primera del segon, es poden veure tot d'altres efectes (vegeu Carbonell Manils, 1999: p. 69-76).

2.2. LA METROLOGIA DEL VI

Aquest efecte d'alteració del comportament i l'enteniment, així com l'acceptació social de beure vi i embriagar-se, està lligat a la quantitat proporcional d'alcohol que s'ingereix. És per això que en moltes referències al vi en contextos còmics, la mesura amb què es beu té un pes tan important que acaba esdevenint el portador de l'humor.

2.2.1. Control i desmesura

En aquest sentit, la primera cosa que és criticada a través de la comèdia, tant a la mitjana grega com a la de Plaute, és la desmesura. La idea del control i la moderació estava ja present en

època de Plató³ (*Phlb.* 60a-65a) i, de fet, perdurà fins a l'actualitat sota el terme d'*aurea mediocritas* a partir de la poesia d'Horaci (*Od.* 2. 10).

En la comèdia grega, aquesta idea d'autocontrol també hi és present, tal com es pot veure en *G28*, on el beure sense fre és criticat obertament. Ara bé, també s'hi pot manifestar lloant irònicament l'embriaguesa⁴. De manera més indirecta, la idea de moderació s'amaga també al darrere de la ridiculització i l'escarni de la desmesura i l'embriaguesa⁵, la qual assolirà el seu màxim amb el consum de vi pur⁶.

Així mateix, també apareix en la comèdia de Plaute: d'una banda, a *L3*, es critica durament Demènet per beure com un borratxo; d'altra, a *L17* i *L18* (comentats a l'apartat 2.1. *Alteració del comportament i del pensament*), els personatges queden ridiculitzats a causa del seu estat d'embriaguesa.

2.2.2. Abstinència

Una manera de controlar aquesta ingesta d'alcohol era, simplement, no consumir-ne. Malgrat que, com acabem de veure, el consum desmesurat de vi no acabava de tenir una bona consideració social, tan arrelada estava aquesta beguda a la cultura i a la societat que no participar en absolut del seu consum també era malvist⁷, fins al punt de ser criticat i ridiculitzat en les comèdies.

Aquesta befa es troba només en la comèdia grega i va dirigida, bàsicament, contra els pitagòrics —també contra altres personatges la identitat dels quals no queda clara—, els quals seguien una dieta basada en l'abstinència de vi i el vegetarianisme, ambdues pràctiques criticades i ridiculitzades (vegeu *G5*, i potser *G24*).

³ Vegeu Skiadas i Lascaratos, 2001: p. 534-535.

⁴ Vegeu *G12* i *G13*.

⁵ Vegeu *G14*, comentat a l'apartat 2.1. *Alteració del comportament i del pensament*, i *G29*, comentat a l'apartat 2.3.4. *Estrangers i altres col·lectius*.

⁶ Vegeu *G17*, comentat a l'apartat 2.2.3. *Mescla*.

⁷ En certa manera, la societat grega considera que Dionís aconsegueix una tasca civilitzadora quan dona a conèixer el vi a la humanitat, de la mateixa manera que ho fa Demèter quan li dona el coneixement del conreu del cereal. És per això que «el vi està còmodament instal·lat dins el cantó de la cultura i representa un assoliment tècnic i civilitzador» (Pàmias Massana, 2005: p. 386), de manera que no participar del seu consum seria equivalent a no participar de la cultura ni de la civilització. Val a dir, però, que el vi és un element ambivalent, de manera que pot tenir també un vessant salvatge i desfermat. Aquests dos aspectes han quedat reflectits en la mitologia a través de les figures de Dionís (i Líber) i Bacus (vegeu Marcos Casquero, 2004).

Aquesta crítica als pitagòrics es pot veure, per exemple, en *G25*:

ἔφη καταβάς εἰς τὴν δίαιταν τῶν κάτω ιδεῖν ἐκάστους, διαφέρειν δὲ πάμπολύ τοὺς Πυθαγοριστὰς τῶν νεκρῶν· μόνοισι γὰρ τούτοισι τὸν Πλούτωνα συσσιτεῖν ἔφη 5 δι' εὐσέβειαν. :: εὐχερῇ θεὸν λέγεις εἰ τοῖς ῥύπου μεστοῖσιν ἥδεται συνῶν ἔσθiousί τε λάχανά τε καὶ πίνουσιν ἐπὶ τούτοις ὕδωρ· φθεῖρας δὲ καὶ τρίβωνα τὴν τ' ἀλουσίαν 10 οὐδεὶς ἂν ὑπομείναιε τῶν νεωτέρων	Deia que, quan hi va baixar [a l'Hades], va veure totes i cadascuna de les maneres de viure dels d'allà sota, i que els que millor es distingien d'entre els morts, de llarg, eren els pitagòrics. I és que deia que, per pietat, aquests eren els únics amb qui menjava Plutó. :: <Sens dubte>, parles d'un déu amb pocs escrúpols, si gaudeix de la companyia d'uns que estan plens de porqueria, que mengen verdures i que, a sobre, beuen aigua; cap dels més joves podria suportar les puces, el parrac ni la brutícia.
---	--

Aquest passatge dona a entendre que hom mantenia, d'alguna manera, la personalitat i els costums un cop mort; els pitagòrics, doncs, no en són cap excepció. Aquí se'ls descriu de forma despectiva a partir de dos aspectes que els caracteritzen —o més ben dit, que els estereotipen—: d'una banda, la seva deixadesa en la cura tant del cos com de la vestimenta; de l'altra, la seva dieta, la qual Aristofont redueix a hortalisses i aigua. La raó és que l'aigua és per antonomàsia la contrapart del vi⁸, fins al punt que rebutjar totalment el consum del segon, es traduirà com a beure només de la primera.

Hi ha fragments que fins i tot lloen obertament el beure vi en comptes de l'aigua. És el cas de *G13* (vegeu també *G12*):

ἐνῆν ἄρ', ὥς ἔοικε, κὰν οἴνωι λόγος· ἐνιοὶ δ' ὕδωρ πίνοντές εἰς' ἀβέλτεροι	Aleshores, segons sembla, fins i tot hi hauria seny en el vi; en efecte, alguns que beuen aigua són ben estúpids.
---	---

Aquí cal tenir en compte les consideracions següents: d'una banda, tot i que al darrere podria haver-hi un personatge borrarxo que busca alguna manera de justificar beure vi sense ser tractat com a tal, οἶνος es referiria a un vi mesclat, ja que no es concebria la idea que el vi pur pogués estar associat al seny (vegeu 2.2.3. *Mescla*); d'altra banda, seria plausible que es tractés de nou, d'una al·lusió als pitagòrics, però la falta de context no permet confirmar-ho.

2.2.3. Mescla

Una altra forma de control de l'embriaguesa, no tan extrema com l'abstinència, era la pràctica de rebaixar el vi amb aigua. Si bé no hi ha cap referència que testimonii aquesta pràctica en la

⁸ La crítica al beure *només* aigua, juntament amb la crítica de *només* beure vi pur (vegeu 4.2.3. *Mescla*), mostren el rebuig social de beure per separat els dos principals elements d'una mescla; aquests, en canvi, quan es consumeixen barrejats en harmonia, adopten una consideració totalment oposada: una beguda que és símbol de la civilització (vegeu Morala Fernández, 2019: p. 630-631).

selecció d'obres de Plaute, Morala Fernández afirma que estaria estesa tant a Grècia com a Roma⁹.

Pel que fa a l'àmbit grec, la pràctica de mesclar el vi amb aigua està documentada durant tota l'antiguitat grega¹⁰, al llarg de la qual variaran les proporcions d'un element i altre¹¹. No obstant això, aquestes mesures minuciosament calculades, tal com pensa Jordi Pàmias (2005: p. 384), estarien més aviat lligades a una classe prou benestant per poder-se permetre una vaixella adequada per a fer les mescles. Val a dir que, en contextos simposíacs, l'objectiu de diluir el vi no és reduir els seus efectes, sinó prolongar-ne el consum (Pàmias Massana, 2005: p. 387-388).

En tot cas, les classes més baixes, encara que no beurién pas el vi pur, no es preocuparien pas tant per les proporcions exactes; sí que es decantarien, però, per mescles més fortes. Aquest diferent grau de preocupació per les proporcions i la tendència de les classes baixes a ficar a la mescla més vi que aigua, probablement quedarien reflectits a la comèdia en l'estereotip del borratxo. Tanmateix, l'estat fragmentari de la comèdia mitjana no ens permet d'identificar amb claredat l'estatus social dels personatges.

Aquesta percepció del vi fort com a indicador d'un baix grau de civilització tindrà la seva culminació en el vi pur, el qual es reservarà per als grups més marginals, com són els esclaus o els estrangers (vegeu 2.3.1. *Condicció sociojurídica* i 2.3.4 *Estrangers i altres col·lectius*). Un fragment que podria exemplificar aquesta atribució del vi pur a un personatge estranger és *GI7*:

τὸ ποτήριόν μοι τὸ μέγα προσφέρει λαβών. ἐπεχέαμην ἄκρατον· “ἔγχει, παιδίον, κυάθους θεῶν τε καὶ θεαινῶν μυρίου· ἔπειτ’ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τῆς σεμνῆς θεᾶς 5 καὶ τοῦ γλυκιτάτου βασιλέως διμοιρίαν”	Va agafar una copa gran i me la va portar. Jo em vaig<fer> servir el vi pur: «Jovenet, aboca-hi deu mil ciats en honor als déus i les deesses; llavors, al darrere de tots aquests, dos terços en honor a la venerable dea i al rei més dolç».
---	--

⁹ En aquest sentit, l'adjectiu *merobiba* 'que beu vi pur' que apareix a *III*, podria servir per justificar aquesta afirmació: l'existència d'un adjectiu que s'atribueix a aquells que només beuen vi pur, ha de dur intrínseca l'existència de beure vi no-pur, és a dir, vi mesclat. A més, que aquest mot aparegui en la comèdia plautina, ha de significar que les idees que hi ha al darrere haurien de ser prou conegudes pel públic, conformat per espectadors llatino parlants. Caldria, doncs, fer una lectura atenta de les altres obres de Plaute que no formen part de la nostra selecció.

¹⁰ Tot i que seria plausible, no es pot afirmar amb tota seguretat que en època micènica es mesclés el vi: l'única referència que es podria referir a un vi diluït (PY Vn 20.2: *pa-ra-we-wo wo-no*) està posada encara en dubte (vegeu Aura Jorro, 1993: p. 85; Palmer, 1989: p. 68-69), i no sembla que hi hagi cap terme específic per a referir-s'hi (vegeu Plamer, 1989: p. 53-57); d'altra banda, sí que estan documentats vasos ceràmics identificats com a craters que podrien servir per a mesclar el vi (Wright, 2004: p. 146, 170).

¹¹ De fet, tanta ha sigut la transcendència d'aquesta pràctica en l'àmbit grec que avui dia el grec modern encara coneix el vi com a κρασί, literalment, 'mesclat' (Pàmias Massana, 2005: p. 384).

Si s'accepta que «el rei més dolç» es refereix a un rei de Macedònia¹², la frase es podria atribuir a un personatge macedoni. Els macedonis, tot i que parlaven grec¹³ i estaven dins l'àrea d'influència hel·lènica, per alguns autors eren vistos com a bàrbars¹⁴, o fins i tot com a quelcom pitjor¹⁵. Aquesta concepció, doncs, escauria a l'atribució d'aquest fragment a un personatge macedoni, ja que aquest demana una gran copa de vi pur, una forma bàrbara de consumir-lo.

Ara bé, part de l'humor ha de recaure, també, en les quantitats: el personatge demana que s'ompli la copa amb deu mil ciats¹⁶ de vi pur. La comicitat aquí recau, doncs, en l'intent d'un personatge bàrbar d'apropar-se a la civilització a través de la pràctica grega de mesurar el vi; malgrat els esforços per reunir una quantitat tan gran de vi amb porcions tan petites, tot és en va si no s'arriba a abocar també certa quantitat d'aigua.

Al mateix temps, però, hi ha una exageració de les quantitats que pot fer befa de la gran desmesura del personatge, mostrant-lo com un borratxo, però que també pot ridiculitzar l'obsessió abusiva per les proporcions per part de les classes benestants —incloent-s'hi llavors les pròpiament gregues—.

2.2.4. Resistència

Ara bé, per molt que un procuri regular la quantitat de consum de vi, hi ha altres factors que poden intervenir en els efectes que aquest tingui sobre la persona: un és la quantitat de menjar que s'ingereix¹⁷. Aquesta relació entre afectació del vi i quantitat de menjar queda palesa en *G18*:

ἀπέλαυσα πολλῶν καὶ καλῶν ἐδεσμάτων,
πῶν τε προπόσεις τρεῖς ἢ τέτταρας
ἐστρηνίων πῶς, καταβεβρωκὼς σιτία
ἵσως ἐλεφάντων τεττάρων

Vaig gaudir de molts i bons aliments, i em
vanava d'haver pogut beure tres brindis, o
potser quatre, <això sí,> després d'haver
endrapat el menjar d'uns quatre elefants.

¹² Per a la identitat d'aquest rei s'han proposat Alexandre III el Gran i Demetri Poliorcetes (306-287 a.n.e.), en ambdós casos, reis d'origen macedoni (Sanchis, Montañés i Pérez, 2007: p. 344). Val a dir, però, que si s'accepta la cronologia que ens proporciona la *Suda* per a l'autor del fragment, Antífanos (406±2 - 332±2 a.n.e.), segons que els mateixos Sanchis, Montañés i Pérez (2007: p. 312-313), no seria possible considerar Demetri Poliorcetes com a candidat.

¹³ Sobre el caràcter grec de l'antic macedònic, vegeu Hatzopoulos, 2018: p. 316-321.

¹⁴ Vegeu DK 85 (Thrasym.) B 2.

¹⁵ Vegeu Dem. 9. 30-31.

¹⁶ κύαθος: vas en forma de cullerot d'uns 45 ml que habitualment es fa servir com a mesurador en mesclades de vi.

¹⁷ Per a una constatació empírica, vegeu Sadler i Fox, 2011.

En aquest fragment, apareix un personatge que estava orgullós d'haver begut el que considera una gran quantitat, cal suposar, de vi. L'apunt que fa als darreres versos recordant¹⁸ que tenia a la panxa una gran quantitat de menjar, sembla relacionar això amb el fet d'haver pogut beure totes les copes de vi: si va poder arribar a consumir tant de vi és perquè tenia a l'estómac una gran quantitat de menjar. Malgrat tot, sembla que el vi va acabar afectant el personatge, el qual va acabar perdent el compte dels brindis que havia begut (de nou, un exemple d'alteració de les capacitats mentals).

Un altre factor és la resistència natural del cos que l'individu pugui tenir vers l'embriaguesa. D'aquest segon factor només hem pogut documentar dos fragments en la comèdia mitjana, en els quals està associat estretament a estereotips de grups socials: un està associat a la vellesa (vegeu *G31*, comentat a l'apartat 2.3.3. *Edat*), l'altre, als atenesos (vegeu *G6*, a l'apèndix).

Hi ha casos en què el mateix personatge arriba a ser conscient de la seva poca resistència i intenta anticipar-se a les possibles conseqüències, tal com sembla testimoniar *G7*:

ιδού, πάρεστιν οἶνος· οὐκοῦν ἐγγέω	(A.) Guaita, si hi ha vi! Llavors hi abocaré
†Τρίτωνα†. (B.) πολὺ βέλτιον ἔνα καὶ τέτταρας.	un Trítōn ¹⁹ .
(A.) ὑδαρῇ λέγεις· ὅμως δὲ ταύτην ἐκπιὼν	(B.) És molt millor una <part de vi>
†λέγε τι καὶ† διατριβὴν τε τῷ πότῳ	per quatre <d'aigua>.
5 ποῶμεν	(A.) Aigualida, vols dir! Igualment beu, i quan te l'hagis acabat, explica alguna cosa i fem passar l'estona amb la beguda.

Aquí apareixen dos personatges amb diferents graus de tolerància a l'alcohol. Sembla que B és conscient de la seva poca resistència, de manera que proposa de fer una mescla més aigualida. Això faria més plausible que B estigués poc avesat a beure vi i, conscient d'això, voldria preparar una mescla més agradable per a ell. Malgrat això, com que la identitat del personatge i el context són desconeguts, no es pot descartar que al darrere hi hagués un estereotip propi d'estrangers o d'altres col·lectius.

¹⁸ Al primer vers ja ha dit que havia menjat molt (πολλά ἐδέσματα), de manera que als versos tercer i quart el personatge no estaria aportant nova informació, sinó que estaria fent èmfasi en la gran quantitat d'aliment que havia menjat, la qual exageraria comparant-ho amb el menjar de quatre elefants.

¹⁹ Τρίτων: tot i que Sánchez, Montañés i Pérez pensen que el terme «designaria una parte de agua portres de vino» (2007: p. 204), el context ens fa pensar més aviat en el contrari (una part de vi per tres d'aigua); de fet, sembla que aquesta mescla seria molt habitual, i que en realitat no seria gaire forta (vegeu Morala Fernández, 2019: p. 630). Hauria de resultar ridícul, doncs, que B proposés de fer una barreja més aigualida que el Trítōn; és precisament això, que A es refereixi a la mescla proposada per B com a aigualida, el que indica que la part més gran (τέτταρας) ha de ser d'aigua i la petita (ἔνα), de vi, i no pas al revés.

2.3. ASPECTES SOCIOLÒGICS DEL VI

Totes aquestes afectacions provocades pel vi són mostra que la naturalesa del cos humà no està dissenyat per ingerir alcohol. Així doncs, el seu consum «s'erigeix en una complexa forma d'expressió social, plenament integrada a l'esfera de la cultura» (Pàmias Massana, 2005: p. 383). És per això que el factor social és un altre aspecte molt important a tenir en compte en l'estudi del vi, especialment quan es tracta d'analitzar un fenomen utilitzat com a recurs còmic —i més ara, que està esdevenint una de les principals tendències d'estudi en el món de la recerca²⁰—. En aquest apartat cal estudiar, doncs, com es percep el vi en relació amb els diferents grups de les societats grega i romana que el consumeixen.

2.3.1. Condició sociojurídica

La primera distinció que cal fer és la jurídica, la qual està testimoniada només en la comèdia llatina: si bé el context en què es desenvolupa la comèdia mitjana grega no estaria pas exempta de desigualtats socials en termes jurídics²¹, l'esclavitud no sembla que hi sigui tan extensament present com en Plaute, qui arriba a fer de l'esclau murri un dels personatges estereotipats que protagonitzen les seves obres. A més, la conservació totalment fragmentària de les obres de la comèdia mitjana grega no permet, en la majoria dels casos, reconèixer la identitat dels personatges, cosa que afavoreix la sensació d'una aparent absència de desigualtats socials.

Dels passatges seleccionats on s'associen persones de condició esclava amb el vi, sembla desprendre's la idea que els esclaus eren borratxos per naturalesa. En efecte, això casa amb la concepció romana que imperava sobre l'esclavitud: l'esclau s'entenia com una cosa, una eina que parla (Varr. *R. R.* 1. 17. 1: [*instrumentum*] *vocale, in quo sunt servi*), que és mandrós i pèrfid per naturalesa, amb el qual l'amo ha d'anar amb compte, perquè li és enemic (Sen. *Ep.* 47. 5: *totidem hostes esse quot servos*).

Per a entendre aquesta naturalesa borratxa, cal tenir en consideració que els esclaus tindrien restringit l'accés al vi, i que poder-ne beure dependria de la generositat de l'amo, o bé de la murrieria que tingués per a aconseguir-ne. És per això que havien d'aprofitar tota ocasió que

²⁰ Pel que fa a estudis del vi en relació amb el sexe, vegeu Komar 2021 i Lázaro Guillamón, 2026; per a una visió de la dona, tant a l'Antiga Grècia com a l'Antiga Roma, en relació amb la seva condició laboral —factor molt important en la comèdia, puix que sovint les feines que desenvolupaven tenien mala consideració, la qual sovint era determinant per a la caracterització i ridiculització del personatge—, vegeu Oller Guzmán i Puigvert Planagumà, 2024: p. 173-294.

²¹ Sobre l'esclavitud a l'Atenes dels segles V-IV a.n.e., vegeu Porter, 2025.

se'ls presentés per poder beure'n, afany que contribuiria a concebre'ls com a borratxos, tot i que ni tan sols hi tindrien lliure accés.

Un passatge on es pot veure aquesta dèria pel vi, entre d'altres²², és *L5*, protagonitzat per Estàfila:

355	(STAPHYLA.) Cererin, Strobile, has sunt facturi nuptias?	(ESTÀFILA.) Què són aquestes nocces que celebrareu, Estròbil, les de Ceres ²³ ?
	(STROBILUS.) Qui? (ST.) Quia temeti nihil allatum intellego	(ESTROBIL.) Per què? (ESTA.) Perquè veig que no heu portat gota de vi.

L'escena transcorre davant la casa d'Euclió, on se celebraran les nocces entre Fèdria, la seva filla, i Megador. L'esclau d'aquest segon, Estrobil, arriba acompanyat de cuiners, flautistes i duent preparatius per al casament; Estàfila, la vella dida de Fèdria, els rep i, amb un cop d'ull, de seguida que s'adona que entre les provisions no hi ha vi, mostra el seu descontentament. La rapidesa amb què ho veu i el fet que sigui l'únic que li crida l'atenció, mostren l'afany de la serventa pel vi, una serventa que, a més, és vella (vegeu 2.3.2. *Diferència de sexe* i 2.3.3. *Diferència d'edat*).

2.3.2. Diferència de sexe

L'altre gran factor objecte de distinció seria el sexe. Almenys a Grècia, beure vi seria una pràctica més aviat exclusiva dels homes, amb l'excepció de certes ocasions vinculades a contextos religiosos on a les dones els seria permès de beure'n. Aquestes ocasions excepcionals, però, cal interpretar-les com a 'aldarulls lícits', rituals que reverteixen l'*status quo* —de forma controlada— i que tenen com a objectiu alliberar les tensions acumulades dels sectors oprimits de la societat²⁴, com les dones (Pàmias Massana i Grau, 2005: p. 2-3).

Ara bé, malgrat que aquesta activitat estava reservada habitualment als homes, això no ha sigut impediment perquè siguin les dones les que hagin estat tractades de borratxes i les que hagin patit més riotes per part tant dels còmics grecs com de Plaute.

²² Vegeu *L11-L15* (*L11* comentat a l'apartat 2.3.2. *Diferència de sexe*; *L12* comentat a l'apartat 2.4. *Els paladars del vi*); també *L1*.

²³ Demèter (Ceres) va refusar la copa oferta per Metanira quan va fer estada a casa seu mentre buscava dolguda la seva filla; aquí, doncs, aquest refús s'estén fins a l'abstinència.

²⁴ És el cas també dels esclaus, que tenen el seu moment d'alliberament durant les *Saturnalia*. Sobre la relació entre el vi i la llibertat a través del déu Líber, vegeu Marcos Casquero, 2004: p. 103-109.

L'estereotip de la dona borratxa queda reflectit en nombrosos fragments de la selecció²⁵, com en *G3* (vegeu 2.4. *El paladar del vi*) o en *G16*:

ἐπεὶ δὲ τοῦτ' οὐκ ἔστι, κακοδαίμων σφόδρα ὅστις γαμεῖ γυναῖκα, πλὴν ἐν τοῖς Σκύθαις· ἐκεῖ μόνον γὰρ οὐχὶ φύετ' ἄμπελος	Però com que això no és <així>, el que pren muller és un complet desgraciat, excepte entre els escites: perquè únicament allà no creix la vinya.
---	---

Aquí, tractant el matrimoni de desgràcia, es posen en relació el vi i la dona. Si bé no s'hi especifica el motiu concret pel qual aquesta situació és una desgràcia, l'excepció dels escites pot contribuir a una possible explicació: en un indret on no creix la vinya, la població no estaria avesada al vi; tampoc les dones, les quals, en aquest cas, no podrien tenir ànsia de beure una cosa que —almenys a ulls dels grecs— ni tan sols coneixen. D'aquesta manera, es podria deduir que el vi en la situació descrita hauria de ser per a la dona, i no pas per a l'home que l'ha de suportar, sigui perquè l'ebrietat la torna afable, sigui perquè la necessitat de vi la torna irritant.

Ara bé, l'escita no quedaria tampoc exclòs de l'escarni: si bé sembla que seria una sort no conèixer la vinya i el vi pel que fa a la convivència amb les dones, cal recordar que el vi és un element civilitzador (vegeu 2.2.2. *Mescla*), de manera que no cultivar-lo ni consumir-lo seria, per contraposició, signe de barbàrie; en efecte, aquest to despectiu queda palès en ἐκεῖ μόνον ('únicament allà').

En el cas de la comèdia llatina, són diverses les dones que es presenten com a borratxes²⁶, d'entre les quals destaca Leena, que és presentada per Fèdrom a *LII* de la següent manera:

75 (PHAEDROMVS.) Iam scies. Anus hic solet cubare custus ianitrix — nomen Leaneaest — multibiba atque merobiba. (PALINVRVS.) Quasi tu lagoenam dicas, ubi uinum Chium solet esse. (PH.) Quid opust uerbis? Uinosissima est ; 80 eaque extemplo ubi <ego> uino has conspersi fores, de odore adesse me scit, aperit ilico.	(FÈDROM.) De seguida ho sabràs. Aquí acostuma a seure una vella, de nom Leena, que vigila la porta, i que beu molt i beu vi pur. (PALINUR.) Com si em diguessis <que es beu> un garrafó²⁷ en què acostuma a haver-hi vi de Quios. (FE.) Que calen <tantes> paraules? És <i>vinolentíssima</i>²⁸. Ella, tan bon punt he ruixat les portes amb el vi, només per l'olor ja sap que jo he arribat, i de seguida les obre.
--	--

²⁵ Per a altres referències, vegeu *G15*, *G22*, *G26*, *G27*, *G32* i *G35*.

²⁶ Vegeu *L6* (sobre la visió de les dones flautistes, vegeu Oller i Puigvert, 2024: p. 268-272), *L9* i *L10*.

²⁷ *Lagoena*: traduïm aquí el terme per garrafó, ja que el mot grec del qual deriva (λάγυνος), és també una mesura de capacitat equivalent a 3,24 litres, de manera que per a nosaltres una ampolla seria massa petita i una garra fa, massa gran.

²⁸ El sentit de la pregunta retòrica anterior es resol en aquest mot, que descriu la vella ras i curt.

En aquest diàleg, Leena és descrita com una dona vella i, per la seva feina, segurament esclava; però, per sobre de tot, és una borratxa. Així és com apareixerà al llarg de tota la segona escena i fins a l'inici de la tercera²⁹, on actua de la manera que ha introduït Fèdrom en la segona intervenció: com una gossa amb un gran sentit de l'olfacte per a rastrejar —i fins i tot identificar (vegeu 2.4. *El paladar del vi*)— el vi.

D'altra banda, no sembla que hi hagi cap fragment dins la comèdia mitjana que faci befa d'un home que beu vi i en què l'humor resideixi, precisament, en el fet de ser home. Sí que es documenta, en canvi, algun passatge de la comèdia plautina on es pot entreveure un estereotipatge burlesc del marit borratxo; en cap cas, però, s'acosta al munt de referències que ridiculitzarien les dones. Un home que queda caricaturitzat com a borratxo és Demènet, de qui es parla així en *L4* (vegeu també *L3*):

(PARASITVS.) Cense tu illum hodie primum ire adsuetum esse in ganeum?	(PARÀSIT.) Et penses que avui és el primer dia que va a taverna, ell, que hi està avesat?
--	---

Aquest vers s'encasella en una escena on el paràsit porta Artemona a espiar el seu marit, Demènet, el qual està celebrant un banquet amb el seu fill Agrip i l'amant d'aquest, Filènia. Artemona, que ho veu tot, enfurismada perquè Demènet vol aprofitar l'ocasió per cortejar Filènia, comenta juntament amb el paràsit les males actituds del seu marit. El paràsit, doncs, afegeix llenya al foc assenyalant el que ha de ser un altre comportament de Demènet que és objecte de crítica: que freqüenta la taverna i beu habitualment. Donat el context, això ha de ser un comportament propi dels homes que, almenys les dones, retraurien habitualment als seus marits. Cal almenys preguntar-se, però, si el públic reia d'un possible estereotip del marit borratxo o de l'estereotip de la dona que vol imposar límits al marit.

2.3.3. Diferència d'edat

Un tercer factor rellevant del qual els còmics grecs i llatins es podien servir per fer burla d'algú a través de la relació amb el vi, és l'edat. La befa es focalitzava en aquells grups que quedaven als marges de la franja d'edat que conformava el cos cívic: els joves, sovint contraposats a llurs pares, i els vells. Aquest factor generacional, però, en molts casos va acompanyat d'altres trets socials discriminatoris, com són el sexe i, en la comèdia plautina, la condició esclava.

²⁹ Vegeu *L11-L15* (*L11* comentat a l'apartat 2.3.2. *Diferència de sexe*; *L12* comentat a l'apartat 2.4. *Els paladars del vi*).

Si bé no és un tema que estigui extensament testimoniats, és significatiu en la comèdia mitjana preservada el fragment *G31*, on hi ha un clar escarni als vells:

λόγος γάρ ἐστ' ἀρχαῖος οὐ κακῶς ἔχων οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας, ὃ πάτερ, παίθειν χορεύειν οὐ θέλοντας	Hi ha una antiga dita que no està gens malament; diuen, pare, que el vi persuadeix els vells a ballar, encara que no ho vulguin.
---	--

Aquí el text és bastant transparent: al darrere de la menció específica als vells, que són persuadits pel vi a actuar de forma ridícula en contra la seva voluntat, hi ha la idea que tenen una baixa resistència als efectes de l'alcohol (vegeu 2.2.4. *Resistència*). A més, el fragment és especialment interessant perquè aquest estereotip queda reforçat per una «antiga dita», és a dir, per la saviesa popular, la qual constitueix part de la mentalitat de la mateixa cultura, una mentalitat que concep la vellesa com un estat de decrepitud indesitjable³⁰ (vegeu *G8* i *G9*).

En Plaute, tot i que aquest atac contra la vellesa no queda tan clarament expressat, hi ha també personatges vells que són presentats com a borrarxos, com és el cas de Leena (vegeu 2.3.2. *Diferència de sexe*).

Un altre tipus de referència en què es relaciona l'edat amb el consum de vi pren el to de crítica generacional —o potser més ben dit, el to d'una preocupació paternal—. Aquesta queda més ben reflectida en la comèdia plautina, a *L19*:

(PHANISCUS.) Habitat profecto; nam heri et nudius tertius, quartus, quintus, sextus, usque postquam hinc peregere ei ius pater abiit, numquam hic triduum unum desitumst potarier.	(FANISC.) Hi viu amb profit; perquè ahir, i fa tres dies, i en fa quatre, i en fa cinc, i en fa sis, després que el seu pare hagués marxat d'aquí cap a l'estranger, aquí no hi ha hagut tres dies seguits que s'hagi deixat de beure.
(THEOPROPIDES.) Quid ais? (PH.) Triduum unum et haud intermissum hic esse et bibi, scorta duci, pergraecari, fidicinas, tibicinas ducere. (TH.) Quis istaec faciebat?	(TEOPRÒPIDES.) Què dius? (FA.) Que aquí no hi ha hagut tres dies seguits sense que es deixés de menjar i de beure, de dur meuques, de viure a la grega, de dur tocadores de lira, de flauta.
(PH.) Philolaches. (TH.) Qui Philolaches?	(TE.) I qui fa tot això?
(PH.) Quoi patrem Theopropidem esse opinor.	(FA.) Filòlaques.
(TH.) Ei <mihi>, occidi, si haec hic uera memorat. Pergam porro percontarire.	(TE.) Quin Filòlaques? (FA.) Em sembla que el seu pare és Teopròpides. (TE.) Ai de mi!, soc mort, si és que aquest fa bona memòria d'aquestes coses. Continuaré fent més preguntes.

Aquest passatge suposa el punt àlgid de l'enrevessament de la trama, el moment en què Teopròpides descobreix que, durant la seva absència, el seu fill, Filòlaques, ha aprofitat que havia quedat al càrrec de la casa per a convertir-la en una autèntica sala de festes. Tot i els

³⁰ Vegeu *Mimn.* fr. 1, 2, 7, 8 (Gentili-Prato)

esforços de Tranió, l'esclau que procurarà que Teopròpides no descobreixi el que fa i ha estat fent aquest temps el seu fill a casa³¹, el pare acabarà assabentant-se de tot per boca dels esclaus de Cal·lidàmates, el company de festes de Filòlaques. És aquest, doncs, el moment en què s'insereix aquest diàleg: Fanisc està descobrint a Teopròpides la realitat de la situació. La reacció d'espant que fa el pare en sentir que el fill ha estat fent totes aquestes activitats de disbauxa, entre les quals hi ha el beure, és mostra d'aquesta preocupació paternal perquè els fills no es lliurin al vi més del compte.

Aquesta mateixa preocupació d'un pare per la disbauxa del seu fill, es pot veure també en el cas grec a *GI*:

ὁ μὲν οὖν ἐμὸς υἱός, οἷον ὑμεῖς ἀρτίως
εἶδετε, τοιοῦτος γέγονεν, Οἰνοπίων τις ἢ
Μάρων τις ἢ Κάπελος ἢ <καὶ> Τιμοκλῆς·
μεθύει γάρ, οὐδὲν ἕτερον. ὁ δ' ἕτερος — τί ἄν
5 τύχοιμ' ὀνομάσας; βῶλος, ἄροτρον, γηγενῆς
ἄνθρωπος

El meu fill, aquest que veieu, s'ha tornat de tal mena, tot un Enopió³², o un Maró³³, o un Capel³⁴, o fins i tot un Timocles³⁵, perquè només s'emborratxa, no fa altra cosa. I l'altre... quin nom podria posar-li, que li escaigui? Terròs, arada, home nascut de la terra.

En aquest fragment apareix el lament d'un pare pels destins dels fills, el primer dels quals ha acabat essent un borratxo que no fa altra cosa que beure vi; en comptes d'anomenar-lo com a tal, però, li atribueix el nom d'altres personatges que es tenen pels borratxons en majúscules.

2.3.4. Estrangers i altres col·lectius

El menjar i el beure han sigut —i són— una part substancial de la identitat d'una comunitat, tal com apunten també Pàmias Massana i Grau (2005: p. 4). Així doncs, d'aquesta mateixa manera, són un dels elements que construeixen l'alteritat. És en aquest sentit que el vi serà utilitzat pels autors de la comèdia mitjana per a escarnir col·lectius aliens.

³¹ La por de Tranió i Filòlaques que el seu pare no descobreixi que han estat bevent i festejant, porta a pensar que aquests mateixos personatges ja són conscients que tot això està mal fet, almenys a ulls del pare; per tant, la mala consideració d'aquestes activitats està, d'alguna manera, en la consciència col·lectiva, no únicament en la del pare.

³² Οἰνοπίων (literalment 'el que beu vi'): fill de Dionís i Ariadna, rei de Quios (vegeu Morala Fernández, 2019: p. 41).

³³ Μάρων: fill o net d'Enopió.

³⁴ Κάπελος: nom que es podria traduir com a 'taverner'.

³⁵ Τιμοκλῆς: nom comú a Atenes; personatge no identificat, tot i que cal pensar que es referiria a algú que el públic reconeixia com a borratxo per antonomàsia.

Un cas en què es ridiculitza un col·lectiu estranger pels seus costums en el beure, per exemple, és el cas de *G29* (Vegeu també *G6* i *G22*):

(HP.) οὐκ οἶσθά μ' ὄντα, πρὸς θεῶν, Τῖρύνθιον Ἀργεῖον; οἱ μεθύοντες αἰεὶ τὰς μάχας πάσας μάχονται. (B.) τοιγαροῦ φεύγουσ' αἰεὶ	(HÉRACLES.) No saps que jo, pels déus, soc un argiu de Tirint? Aquests sempre fan embriagats totes les lluites. (B.) Així que és per això que sempre fugen.
---	--

Aquí es fa servir una figura mitològica, Hèracles, com a representant de tot un grup d'estrangers per titllar-los de borratxos i, a més, de covards. Ara bé, els estrangers no són els únics que eren criticats per la manera de beure vi, sinó que també eren escarnits altres col·lectius que podien estar entre el mateix grup de ciutadans, però que es distingien de la resta per alguna pràctica en particular: és el cas, per exemple, dels pitagòrics, que, com ja s'ha dit abans, practicaven l'abstinència (vegeu 2.2.2. *Abstinència*).

Per la seva banda, en la nostra selecció d'obres de Plaute apareix només una única referència a personatges estrangers que són ridiculitzats pels seus costums en el beure³⁶. Aquesta es troba en *L16*:

(CURCULIO.) [...] Tum isti Graeci palliati capite operto qui ambulat, qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis, 290 constant, conferunt sermones inter se<se> drapetae, obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis, quos sempre uideas bibentes esse in thermopolio, ubi quid subripuere, operto capitulo calidum 295 bibunt, tristes atque ebrioli incedunt; eos ego si offendero, ex unoquoque eorum † exciam crepitum polentarium.	(CORC.) Llavors hi ha <també> aquests grecs vestits amb el pal·li i amb el cap cobert, que deambulen, que caminen carregats de rotlles, de cistellets³⁷, s'arpleguen, conversen entre ells com esclaus fugitius; que veus que estan sempre bevent a la taverna³⁸, on <sempre> pispem alguna cosa, beuen amb el cap cobert begudes calentes, caminen tristos i borratxons; si hi ensopego, a cadascun li faré sortir pets de farinetes d'ordi.
---	--

El passatge s'insereix en un parlament del Corc que, apressat cap a l'encontre amb Fèdrom, de qui és paràsit, critica tot aquell qui se li posa al mig de la vorera. Uns d'aquests són, precisament, els grecs: entre altres retrets, diu que passen el dia bevent, però no una beguda qualsevol, sinó begudes calentes. Si bé no es pot assegurar que es tracti de vi, el fet que Plaute faci aquesta crítica porta a pensar que els romans veurien estrany aquest costum, cosa que voldria dir que no seria habitual el beure calent entre els romans.

³⁶ La menció d'un *pultifagus opifex barbarus* 'un artífex bàrbar endrapa-farinetes' a *Most.* 828, una descripció d'un personatge estranger ridiculitzat pels seus costums alimentaris, demostra que no és un recurs humorístic utilitzat únicament en el passatge exposat, de manera que faria plausible que l'autor el pugui haver emprat en altres obres, en relació tant amb els costums alimentaris com amb els costums del beure.

³⁷ El format habitual de les obres escrites era no en llibres, sinó en rotlles, els quals s'acostumaven a portar en cistellets; aquí, doncs, hi ha una gradació que expressa que els grecs es passegen no només amb un cistellet amb molts rotlles, sinó que ja han d'anar amb més d'un cistellet de tants que en porten.

³⁸ *Thermopolium*: el terme llatí en realitat es refereix a un tipus concret de tabernes on es servien begudes calentes.

2.3.5. Companys de beguda

Un cop vist com aquests grups interactuaven amb el vi —o, més ben dit, com es concebia que hi interactuaven—, cal veure com aquests es relacionaven entre ells a través, precisament, del vi. Aquest fenomen, però, sembla que només es pot observar amb seguretat a la comèdia plautina³⁹, on la conservació pràcticament entera de les obres ens permet reconèixer la identitat dels personatges. En aquesta, doncs, s’hi documenten passatges on és possible observar el *simposi*⁴⁰ de personatges de diferents categories socials, d’on es poden distingir bàsicament tres situacions: (1) un *simposi* amb persones de diferents estatus, (2) un *simposi* amb persones de diferents sexes i (3) un *simposi* amb persones de diferents generacions. Del primer cas, n’és exemple *L7*:

	(CHRYSALEUS.) [...]	(CRÍSAL.) [...] El fill del vell, l’amo
645	Nunc amanti ero, filio senis,	enamorat, en companyia del qual bec,
	quicum ego bibo, quicum edo et amo,	menjo i faig l’amor, <aquest> l’he proveït
	regias copias aureasque optuli,	d’or i de provisions dignes d’un rei [...]
	[...]	

Aquí Crísal deixa entendre que té una estreta relació amb el fill de l’amo, Mnesíloc. Això es veu en què, malgrat les diferències socials i la relació de subordinació que hi ha entre ells, fan activitats tan lúdiques en companyia com són beure, menjar i fer l’amor. Aquest tracte de companyonatge per part de Mnesíloc, ha fet Crísal tan fidel al fill del vell (Nicòbul, el veritable amo), que fins i tot l’ha acabat concebent com la persona a qui deu servei; és per això que l’esclau posa tants esforços en aconseguir-li l’or que necessita per tenir la seva estimada Baquis, encara que això impliqui ensarronar Nicòbul i posar la seva pròpia integritat en perill.

Pel que fa al *simposi* entre personatges de diferent sexe i personatges d’edat diferent, n’és un bon exemple *L2*, on Argirip i la seva amant s’entaulen amb Demènet, el pare del noi.

2.4. EL PALADAR DELS VINS

Si bé sembla que el vi era una beguda generalment desitjada en el món clàssic, tret d’uns pocs que el rebutjaven (vegeu l’apartat 4.2.2. *Abstinència*), tan refinada s’havia tornat la societat que ja no tots els vins eren igualment considerats ni igualment volguts. I utilitzem aquí el terme en plural perquè no es reduïen tots a una simple beguda, sinó que cadascun podia tenir diferents especificitats que el diferenciaven de la resta.

³⁹ Dunbabin i Slater (2011: p. 448-449) pensen que a Roma, a diferència de Grècia, les dones no només eren presents als *simposis*, sinó que a més eren entre els comensals.

⁴⁰ Utilitzem aquí el terme en un sentit purament etimològic, és a dir, l’acció de beure plegats i en companyia.

De fet, deixant de banda els complements qualificatius que el puguin acompanyar, la mateixa varietat de termes per a referir-se al vi —cadascun amb els seus matisos— ja permet entreveure aquesta idea. Alguns termes que utilitzen els autors grecs de la comèdia mitjana i Plaute són: οἶνος ('vi' com a nom genèric), ἄκρατος ('vi pur', literalment 'no-mesclat'), οἰνάριον ('vinet, vi flac'), en grec; *vinum* ('vi' com a nom genèric), *merum* ('vi pur'), *mustum* ('vi novell, most'), en llatí.

Una de les característiques que diferencien un bon vi d'un que no ho és tant és el gust. Si bé el paladar de cadascú és diferent, sembla possible identificar un gust culturalment reconegut a partir de les obres de Plaute i, especialment, a partir dels fragments de comèdia mitjana grega; cal pensar que, essent textos pensats per a ser representats davant un públic ampli i variat, la referència a unes característiques gustatives concretes hauria de ser una cosa coneguda per tothom, hi estigués més o menys d'acord personalment.

Així doncs, aquest gust pel vi, que no sembla gaire diferent entre el descrit al teatre grec i el teatre romà, es decantaria cap a aquells que són més vells. Aquesta preferència per als vins més adults, es trasbalsarà a la comèdia mitjana en forma de befa, tal com es pot veure en G3:

γυναιξί δ' ἄρκεϊ πάντ', ἐὰν οἶνος παρῇ
 πίνειν διαρκής. (B.) ἀλλὰ μήν, νῆ τὸ θεῶ,
 ἔσται γ' ὅσον ἂν βουλόμεθ', ἔσται καὶ μάλα
 ἡδύς γ', ὀδόντας οὐκ ἔχων, ἥδη σαπρός,
 5 πέπων, γέρων γε δαιμονίως. (A.) ἀσπάζομαι
 γραῦν σφίγγα. πρὸς ἐμὲ † ὥς αἰνίγματα.
 λέγε καὶ τὰ λοιπά

(A.) A les dones, tot ens està bé, sempre i quan hi hagi prou vi per beure.
 (B.) Però, per les dues deesses⁴¹, si n'hi haurà tant com vulguem, fins i tot n'hi haurà de molt dolç, sense dents; després, d'anyenc, madur i extraordinàriament vell.
 (A.) Jo adoro la vella esfínx, així com els enigmes que m'adreça⁴²! Tu, digues també la resta.

Aquí, com en altres fragments⁴³, les qualitats del vi s'acaben confonent amb les de l'ésser humà: els dos personatges comencen parlant del vi com a l'única preocupació que tenen les dones (vegeu 4.3.2. *Diferència de sexe*); quan B descriu aquell que més els agrada, el dolç i madur, acaba confonent el referent pels homes igualment madurs, els vells.

⁴¹ Demèter i Persèfone, dues deesses invocades habitualment per les dones.

⁴² Hi havia una dita que deia que les prostitutes parlaven amb enigmes, com si fossin la mateixa Esfínx (vegeu Anaxil. fr. 22 PCG). A partir d'aquest comentari, doncs, podria interpretar-se que A seria un home.

⁴³ Observem la mateixa analogia, tot i que des de diferents punts de vista, en G4, G8 i G9 i G34.

Plaute, per la seva banda, també fa lloança del vi vell (vegeu *L8*), però sense recórrer a l'analogia de què se serveixen els autors grecs de la comèdia mitjana. Així queda palès en *L12*:

(LEAENA.) Flos ueteris uini meis naribus obiectus;	(LEENA.) M'ha arribat davant el nas una
97 ^a eius amor cupidam me huc prolicet per tenebras.	flor de vi vell. El seu anhel m'ha induït
97 ^b Ubi ubi est, prope me est. eaux! habeo.	cap aquí delerosa a través de les
98 ^a Salue, anime mi, Liberi lepos;	tenebres. On ets?, on?, estàs a prop meu.
98 ^b ut ueteris uetusti cupida sum!	Ah, ja et tinc! Salut, ànim meu, gràcia de
Nam omnium unguentum odor prae tuo nauteast.	Líber; com de delerosa estic de la seva
	vella vellesa! I és que l'olor de qualsevol
	ungüent és aigua de sentina al teu costat.

Aquest fragment, en realitat, és interessant no sols per les característiques d'un bon vi, sinó que també pels estereotips socials (vegeu 2.3.1. *Condició socio-jurídica*, 2.3.2. *Diferència de sexe* i 2.3.3. *Diferència d'edat*) i per l'ús que té la beguda com a element de coerció. Leena és dona, vella i esclava, de manera que reuneix tres característiques que s'atribueixen a l'estereotip del borratxo en Plaute. Aquesta és la vigilant de la porta de casa l'alcauot, que té en possessió l'estimada de Fèdrom. Així doncs, per poder-la veure, Fèdrom, acompanyat del seu esclau Palinur, subornen Leena amb vi, com a borratxa que és. Per cridar-la d'amagat de l'alcauot, Palinur la invoca fent una libació davant la porta, de manera que només Leena, que té un extraordinari olfacte pel vi, serà capaç de detectar la seva presència. És doncs, en aquest moment, en què s'emmarca el fragment: la vella esclava, segueix la flaire del vi com si fos una gossa; tan afinat està el seu olfacte que fins i tot aconsegueix identificar-ne la maduresa. Aquest sentit de l'olfacte, però, no s'ha d'interpretar com un indicador del grau de refinament de la dona, sinó com a indicador de la seva ànsia i obsessió pel vi.

Una altra característica que cal tenir en compte és la temperatura; a partir del fragment *G36*, es pot extreure que el vi era preferible beure'l fred⁴⁴:

τοῦτοις τοῖνον ἄγγελλ' ὅτι	[...] Bé, doncs a aquests, fes-los saber que el
10 ψυχρὸν τοῦπον, τὸ ποτὸν θερμόν,	menjar està fred, la beguda, calenta; que la
ξηρὸν φύραμ', ἄρτοι ξηροί·	massa ha quedat seca i els pans, també secs.
[...]	[...] En qualsevol cas, t'ho tornaré a dir des
αὐτίκ' ἐρῶ σοι πάλιν ἐξ ἀρχῆς.	del principi: que vinguin de seguida i que no
25 ἦκειν ἤδη καὶ μὴ μέλλειν,	es retardin, que no ofenguin el cuiner, [...].
τῷ τε μαγείρῳ μὴ λυμαίνεσθ',	
[...]	

⁴⁴ Per a refredar-lo s'utilitzaria una gelera (ψυγέως, ψυκτήρ), la qual apareix esmentada en *G19*, *G20* i *G30*. La presència d'aquest estri en contextos de mescla de vi, reforça la idea que aquest es beuria preferiblement fred. Que es bevien coses fredes, també ho mostra *G2*.

En aquest fragment, el qual sembla posat en boca d'un cuiner⁴⁵, es mana a un altre personatge que avisi els que semblen ser els seus comensals, que fan tard a l'àpat. El presumpte cuiner, preocupat —o fins i tot enfadat—, explica quina és la desastrosa situació: els plats han quedat freds, el pa, sec, i la beguda, calenta. És aquest darrer cas del qual es pot deduir que la beguda, segurament vi, es consumiria idealment freda.

Malgrat això, existeix en la mentalitat llatina l'estereotip contrari, és a dir, que els grecs beuen begudes calentes, cosa que s'extreu de *L16*, comentat més amunt (vegeu 2.3.4. *Estrangers i altres col·lectius*).

D'altra banda, el paladar grec (per al romà no tenim cap referència dins la nostra selecció) sembla que es fastiguejaria amb els vins que són massa agres (vegeu *G2*, *G23*)⁴⁶, cosa que queda reflectida en l'ús del terme vinagre (ἥδος, ὄξος) per a referir-se a vins de mala qualitat, tal com podem veure en *G10*:

κοτύλας τέτταρας ἀναγκάσας με ἥμεστάς αὐτοῦ ἥ σπάσαις ὄξους Δεκελικοῦ δι' ἀγορᾶς μέσης ἄγεις	Després de fer-me engolir quatre còtiles ⁴⁷ d'aquest vinagre de Decèlia, <ara> em duus pel mig de l'àgora.
--	---

Aquí, encara que Ateneu citi el fragment dient que el vinagre era un producte típic de Decèlia, la seva explicació seria errònia, tal com pensen Sanchis, Montañés i Pérez (2007: p. 227; també Kassel i Austin, 1991: p. 182). En realitat, doncs, es tracta d'una manera despectiva de referir-se al vi (vegeu *G21*, *G33*).

Els grecs, almenys, preferirien a més els vins rebaixats amb aigua, ja que el vi pur es percebia com una beguda bàrbara (vegeu 4.2.3. *Mescla*), fins i tot com un perill⁴⁸; és per això que per fer-lo potable, el mesclaven amb aigua (Pàmias Massana, 2005: p. 386), tal com hem vist.

⁴⁵ Sobre el personatge del μάγειρος ('cuiner') en la comèdia grega, vegeu García Soler, 2009: p. 148-151; Wilkins, 2000: p. 369-409.

⁴⁶ Fora de la comèdia mitjana també trobem aquest mateix tracte, com en Theoc. *Id.* X. 13: Ἐκ πίθῳ ἀντλεῖς δῆλον· ἐγὼ δ' ἔχω οὐδ' ἄλλος ὄξος, on diu 'Clarament tu treus vi de la tina; jo no tinc ni prou vinagre' (Martín Arroyo, 2021: p. 192-193).

⁴⁷ Mesura de capacitat pera líquids dins el sistema de Soló equivalent a 0,27 litres; aquí, doncs, és poc més d'un litre.

⁴⁸ El vi és un φάρμακον, terme que es pot traduir per remei, però també com a verí (Pàmias Massana, 2005: p. 385).

3. CONCLUSIONS

Amb tot, hem pogut veure a través de la comèdia mitjana grega i d'algunes de les obres de Plaute que el vi tenia una consideració prou similar a Grècia i a Roma. En ambdós casos, el seu consum es manifesta majoritàriament en forma de burla, la qual reflecteix la visió que tenien els autors de la beguda i del seu consum.

D'una banda, tant en el cas grec com en el cas llatí, sembla imperar el principi de la moderació com a rerefons ideològic. Aquesta, però, en la majoria dels casos no es manifestarà de forma directa, sinó que es mostraria trencant precisament amb aquest principi de moderació. Així doncs, els personatges acabarien ridiculitzats per les alteracions provocades per l'embriaguesa desmesurada, servint d'exemple de la vergonya que suposaria beure en excés. Malgrat tot, però, abandonar la beguda completament tampoc no seria la solució, ja que el vi s'havia convertit en un element fonamental en la societat grecoromana, fins al punt que no participar del seu consum comportaria quedar socialment exclòs.

Hem pogut observar també que el consum del vi anava més enllà de l'àmbit simposíac, i que no només estava en mans dels homes. En efecte, tant la comèdia mitjana grega com la comèdia de Plaute, mostren una imatge de l'Antiguitat on tothom —menys els pitagòrics— acaba bevent: homes, per descomptat, però també dones, joves, vells i estrangers, i en el cas llatí, també esclaus. Malgrat això, si apareixen a les comèdies és, precisament, perquè els autors còmics aprofitaren la seva mala consideració social per a crear diferents estereotips sobre els quals recauria l'escarni de la desmesura.

Finalment hem pogut comprovar que el gust pel vi per part dels romans no distaria gaire del que tenien els grecs: tant uns com els altres es decantarien pels vins vells i fresquets i, en relació amb la idea de l'equilibri, ni massa forts ni massa aigualits; els grecs, a més, rebutjarien aquells que s'haguessin tornat agres.

4. BIBLIOGRAFIA

- AURA JORRO, Francisco (1993). *Diccionario Micénico*, vol. II. Madrid: CSIC.
- CARBONELL MANILS, Joan (1999). *Plautus: Mostellaria*. Barcelona: La Magrana.
- DUNBABIN, Katherine M. D.; SLATER, William J. (2011). «Roman dining». A: PEACHIN, Michael (ed.). *The Oxford Handbook of Social Relations in the Roman World*. Oxford, p. 438-466.
- GARCÍA SOLER, María José (2009). «La gastronomía como recurso cómico en la literatura griega». A: GARCÍA SOLER, María José. *El humor (y los humores) en el mundo antiguo*. Las Palmas de Gran Canaria: A. M. Hakkert Publishing, p. 133-157.
- HATZOPOULOS, Miltiades B. (2018). «Recent Research in the Ancient Macedonian Dialect: Consolidation and New Perspectives». A: GIANNAKIS, Georgios K.; CRESPO, Emilio; FILOS, Panagiotis. *Studies in Ancient Greek Dialects. From Central Greece to the Black Sea*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH, p. 299-328.
- KASSEL, Rudolf; AUSTIN, Colin (1983). *Poetae Comici Graeci*, vol. IV. Berolini i Novi Eboraci: Walter de Gruyter.
- (1986). *Poetae Comici Graeci*, vol. V. Berolini i Novi Eboraci: Walter de Gruyter.
- (1989). *Poetae Comici Graeci*, vol. VII. Berolini i Novi Eboraci: Walter de Gruyter.
- (1991). *Poetae Comici Graeci*, vol. II. Berolini i Novi Eboraci: Walter de Gruyter.
- KOMAR, Paulina (2021). «Wine Taboo Regarding Women in Archaic Rome, Origins of Italian Viniculture, and the Taste of Ancient Wines». *Grece & Rome* 68/2, p. 239-254.
- LÁZARO GUILLAMÓN, Carmen (2026). «Mujeres y vino en la Antigua Roma. Lo que no prohibió el derecho». *RIDROM* 36, p. 299-345.
- LEWIS, Charlton T.; SHORT, Charles (1879). *A Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- LIDDELL, Henry George; SCOTT, Robert (1996¹⁰). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- MARCOS CASQUERO, Manuel Antonio (2004). «Plauto y el dios de la libertad y del vino. Lliber-Dioniso-Baco». *Minerva* 17, p. 103-124.
- MARTÍN ARROYO, Àngel (2021). *Poesia bucòlica grega (Teòcrit, Moscos, Bió, poemes figuratius)*. Martorell: Adesiara.
- MORALA FERNÁNDEZ, Salustiano (2019). *El vino y la vid en la antigua Grecia*. Madrid: Abada Editores.
- OLIVAR, Marçal (1934). *Plautus: Amfitrion. Asinaria*. Barcelona: Fundació Bernat Metge.
- (1935a). *Plautus: Aulularia. Bachides*. Barcelona: Fundació Bernat Metge.

- (1935b). *Plautus: Captiui. Casina*. Barcelona: Fundació Bernat Metge.
- (1936). *Plautus: Cistellaria. Curculio*. Barcelona: Fundació Bernat Metge.
- (1951). *Plautus: Mostellaria*. Barcelona: Fundació Bernat Metge.
- OLLER GUZMÁN, Marta; PUIGVERT PLANAGUMÀ, Gemma (2024). *Quan les dones tenien el poder. Lideratge femení a l'antiga Grècia i a Roma*. Barcelona: La Magrana.
- PÀMIAS MASSANA, Jordi (2005). «La beguda mesclada: el vi grec i l'«American cocktail'». A: DANÉS, Josep; GILABERT BARBERÀ, Pau.; LÓPEZ LÓPEZ, Matías.; LLUÍS, Joan; MARCOS HIERRO, Ernest.; ROMERO, Enric; USOBIAGA, Begoña. (eds.). *Estudis clàssics: imposició, apologia o seducció? Actes del XV simposi de la Secció Caralana de la S.E.E.C.* Lleida, p. 383-393.
- PÀMIAS MASSANA, Jordi; GRAU, Martí (2005). «Drinking Patterns and the Shaping of Inclusion and Eccentricity: From Ancient Greek Wine to American Cocktail». *Intimacy/Proximity. National Interdisciplinary Graduate Student Conference*. University of Indiana, 7-9 d'abril de 2005.
- PALMER, Ruth (1989). *Wine in the Mycenaean Palace Economy*. Tesi doctoral: University of Cincinnati. <https://www.proquest.com/docview/303689116?%20Theses&fromopenview=true&pq-origsite=gscholar&sourcetype=Dissertations%20>.
- PORTER, Jason Douglas (2025). *Diverse Slaveryes. Slaving Strategies and Experiences of Slavery in Classical Athens*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- SADLER, David W.; FOX, Joanna (2011). «Intra-individual and inter-individual variation in breath alcohol pharmacokinetics: The effect of food on absorption». *Science and Justice* 51, p. 3-9.
- SANCHIS LLOPIS, Jordi; MONTAÑÉS GÓMEZ, Rubén; PÉREZ ASENSIO, Jordi (2007). *Fragmentos de la Comedia Media*. Madrid: Gredos.
- SKIADAS, Panagiotis K.; LASCARATOS, John G. (2001). «Dietetics in Ancient Greek philosophy: Plato's concepts of healthy diet». *European Journal of Clinical Nutrition* 55, p. 532-537.
- WILKINS, John (2000). *The Boastful Chef. The Discourse of Food in Ancient Greek Comedy*. Oxford: Oxford University Press.
- WRIGHT, James C. (2004). «A Survey of Evidence for Feasting in Mycenaean Society». *Hesperia* 73, p. 133-178.

5. ANNEXOS

5.1. SELECCIÓ DE PASSATGES I FRAGMENTS

5.1.1. Fragments de la comèdia mitjana

G1: Alexis 113 (*Κουρίς ‘La perruquera’*)

ὁ μὲν οὖν ἐμὸς υἱός, οἷον ὑμεῖς ἀρτίως
εἶδετε, τοιοῦτος γέγονεν, Οἰνοπίων τις ἢ
Μάρων τις ἢ Κάπελος ἢ <καὶ> Τιμοκλῆς·
μεθύει γάρ, οὐδὲν ἕτερον. ὁ δ’ ἕτερος — τί ἂν
5 τύχοιμ’ ὀνομάσας; βῶλος, ἄροτρον, γηγενῆς
ἄνθρωπος

El meu fill, aquest que veieu, s’ha tornat de
tal mena, tot un Enopió, o un Maró, o un
Capel, o fins i tot un Timocles, perquè només
s’emborratxa, no fa altra cosa. I l’altre... quin
nom podria posar-li, que li escaigui? Terròs,
arada, home nascut de la terra.

Traducció pròpia

G2: Alexis 145 (*Μανδραγοριζομένη ‘La drogada per la mandràgora’*)

εἴτ’ οὐ περίεργόν ἐστιν ἄνθρωπος φυτόν
ὑπεναντιωτάτοις τε πλείστοις χρώμενον;
ἐρῶμεν ἄλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς.
ἔχοντες οὐδὲν εὐποροῦμεν τοῖς πέλας,
5 ἐράνους φέροντες οὐ φέρομεν ἄλλ’ ἢ κακῶς.
τάκ τῆς τροφῆς δὲ τῆς καθ’ ἡμέραν πάλιν
γλιχόμεθα μὲν τὴν μᾶζαν ἵνα λευκὴ παρῇ,
ζωμὸν δὲ ταύτηι μέλανα μηχανώμεθα.
τὸ καλόν τε χρῶμα δευσοποιῶι χρώϊζομεν.
10 καὶ χιόνα μὲν πίνειν παρασκευάζομεν,
τὸ δ’ ὄψος ἂν μὴ θερμὸν ἦι, διασύρομεν,
καὶ τὸν μὲν ὀξὺν οἶνον ἐκπυτίζομεν,
ἐπὶ ταῖς ἀβυρτάκαισι δ’ ἐκβακχεύομεν.
οὐκοῦν, τὸ πολλοῖς τῶν σοφῶν εἰρημένον,
15 τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ’ αἰεί,
ἐπὰν γένηται δ’, ὥς τάχιστ’ ἔχειν τέλος

És que l’ésser humà no és una complicada
planta de moltes qualitats, oposadíssimes,
dotada? Estimem els aliens, mirem amb mals
ulls els parents. Quan no tenim res, somrics per
al pròxim, però si ens demanen el pagament
d’un escot, no el donem si no per la força. Així
mateix, pel que fa a l’alimentació del dia a dia,
ens afanyem perquè la massa sigui blanca, però
amb aquestes en fem sopa negra. També
preparem neu per beure, però si el menjar no
està calent, el difamem. I mentre que el vi agre
l’escopim, sospirem per les salses agres. Així
doncs, i dit per molts savis, el millor és sempre
no haver nascut, però si es neix, ho és tenir un
final tan aviat com sigui possible.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 166)

G3: Alexis 172 (*Ὀρχηστρίς ‘La dansaira’*)

γυναιξί δ’ ἀρκεῖ πάντ’, ἐὰν οἶνος παρῇ
πίνειν διαρκῆς. (B.) ἀλλὰ μὴν, νῆ τῷ θεῷ,
ἔσται γ’ ὅσον ἂν βουλώμεθ’, ἔσται καὶ μάλα
ἡδύς γ’, ὀδόντας οὐκ ἔχων, ἥδη σαπρός,
5 πέπων, γέρων γε δαιμονίως. (A.) ἀσπάζομαι
γραῦν σφίγγα. πρὸς ἐμὲ † ὥς αἰνίγματα.
λέγε καὶ τὰ λοιπά

(A.) A les dones, tot us està bé, sempre i quan
hi hagi prou vi per beure.

(B.) Però, per les dues deesses, si n’hi haurà
tant com vulguem, fins i tot n’hi haurà de molt
dolç, sense dents; després, d’anyenc, madur i
extraordinàriament vell.

(A.) Jo adoro la vella esfínx, així com els
enigmes que m’adreça! Tu, digues també la
resta.

Traducció pròpia

G7: Alexis 228 (*Τίτθη* ‘La dida’ o *Τίτθαι* ‘Les dides’)

ιδού, πάρεστιν οἶνος· οὐκοῦν ἐγγέω
†Τρίτωνα†. (B.) πολὺ βέλτιον ἓνα καὶ τέτταρας.
(A.) ὕδαρῇ λέγεις· ὅμως δὲ ταύτην ἐκπιὼν
†λέγε τι καὶ† διατριβὴν τε τῷ πότῳ
5 ποιῶμεν

(A.) Guaita, si hi ha vi! Llavors hi abocaré un Trítton.

(B.) És molt millor una <part de vi> per quatre <d’aigua>.

(A.) Aigualida, vols dir! Igualment beu, i quan te l’hagis acabat, explica alguna cosa i fem passar l’estona amb la beguda.

Traducció pròpia

G8: Alexis 280 (-)

Οὐδέν < > ἔοικ’ ἄνθρωπος οἶνοι τὴν φύσιν·
ὁ μὲν ἀπογηράσκων ἀηδὴς γίγνεται,
οἶνον δὲ τὸν παλαιότατον σπουδάζομεν·
ὁ μὲν δάκνει γάρ, ὁ δ’ ἱλαροὺς ἡμᾶς ποιεῖ

En res < > s’assembla l’home al vi pel que fa a la seva naturalesa: l’un, quan envelleix, es torna desagradable, però el vi, ens afanyem pel més vell; en efecte, l’un mossega, l’altre ens posa contents.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 225)

G9: Alexis 284 (-)

ὁτοπὸν γε τὸν μὲν οἶνον εὐδοκιμεῖν σφόδρα
παρὰ ταῖς ἐταίραις τὸν παλαιόν, ἄνδρα δὲ
μὴ τὸν παλαιόν, ἀλλὰ τὸν νεώτερον

Curiós és que, pel que fa al vi, gaudeix de gran consideració entre les heteres el vell, però pel que fa als homes, no pas el vell, sinó el més jove.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 226)

G10: Alexis 286 (-)

κοτύλας τέτταρας
ἀναγκάσας με †μεστάς αὐτοῦ † σπάσας
ὄξους Δεκελικοῦ δι’ ἀγορᾶς μέσης ἄγεις

Després de fer-me engolir quatre còtiles d’aquest vinagre de Decèlia, <ara> em duus pel mig de l’àgora.

Traducció pròpia

G11: Alexis 304 (-)

οὐχὶ μεθύω τὴν φρόνησιν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον
μόνον,
τὸ διορίζεσ’ <οὐ> βεβαίως τῷ στόματι τὰ
γράμματα

No tinc la ment embriagada, sinó només una cosa de tal mena, <la capacitat de> distingir sense gaire fermesa les paraules a la boca.

Traducció pròpia

G12: Amfis 33 (Φιλάδελφοι ‘Els germans que s’estimen’)

κατὰ πόλλ’ ἐπαινῶ μᾶλλον ἡμῶν τὸν βίον
τὸν τῶν φιλοτοτῶν ἥπερ ὑμῶν τῶν μόνον
ἐν τῷ μετώπῳ νοῦν ἔχειν εἰωθότων.
ἢ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ συντετάχθαι διὰ τέλους
5 φρόνησις οὕσα διὰ τὸ λεπτῶς καὶ πυκνῶς
πάντ’ ἐξετάζειν δέδιεν ἐπὰ τὰ πράγματα
ὀρμᾶν προχείρως, ἢ δὲ διὰ τὸ μὴ σαφῶς
τί ποτ’ ἄφ’ ἐκάστου πράγματος συμβήσεται
διαλελογίσθαι δρᾶι τι καὶ νεανικὸν
10 καὶ θερμὸν

En molts aspectes alabo la nostra forma de vida, la dels borratxons, més que la vostra, la dels que acostumeu a tenir només seny al front. I és que el mode de pensar que es preocupa d’estar en perfecte ordre, pel fet d’examinar totes les coses subtil i enginyosament, tem llançar-se sobre les coses de manera precipitada, mentre que l’altre, per no aturar-se mai a pensar amb certesa el resultat de cada acció, aconsegueix fer coses fins i tot agosarades i apassionades.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 305)

G13: Amfis 41 (-)

ἐνῆν ἄρ’, ὥς ἔοικε, κὰν οἴνῳ λόγος·
ἐνιοὶ δ’ ὕδωρ πίνοντές εἰς’ ἀβέλτεροι

Aleshores, segons sembla, fins i tot hi hauria seny en el vi; en efecte, alguns que beuen aigua són ben estúpids.

Traducció pròpia

G14: Anaxàndrides 3 (Ἄγροικοι ‘Els camperols’)

μεγάλ’ ἴσως ποτήρια
προπινόμενα καὶ μέστ’ ἀκράτου κυμβία
ἐκάρωσεν ὑμᾶς. (B.) ἀνακεχαίτικεν μὲν οὖν

(A.) Potser les grans copes i les copetes plenes de vi pur que hem begut abans ens han ensopit
(B.) Així doncs, ens ha tirat a terra

Traducció pròpia

G15: Antífanes 47 (Ἀσκληπιός ‘Asclepi’)

τὴν δὲ γραῦν τὴν ἀσθενοῦσαν πάννυ πάλαι, τὴν
βρυτικήν
ρίζον τρίψας τι μικρὸν δελεάσας τε γεννικῇ
τὸ μέγεθος κοίλῃ λεπαστῇ, τοῦτ’ ἐποίησεν
ἐκπῖεν

A la vella, decaiguda des de feia molt, embriagada de cervesa, després de moldre una mica l’arrel i d’haver-la persuadit amb una fonda lepastà, l’hi va fer engolir.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 328)

G16: Antífanes 58 (Βάκχαι ‘Les bacants’)

ἐπεὶ δὲ τοῦτ’ οὐκ ἔστι, κακοδαίμων σφόδρα
ὅστις γαμεῖ γυναῖκα, πλὴν ἐν τοῖς Σκύθαις·
ἐκεῖ μόνον γὰρ οὐχὶ φύετ’ ἄμπελος

Però com que això no és <així>, el que pren muller és un complet desgraciat, excepte entre els escites: perquè únicament allà no creix la vinya.

Traducció pròpia

G17: Antífanes 81 (Δίδυμοι ‘Els bessons’)

τὸ ποτήριόν μοι τὸ μέγα προσφέρει λαβών.
ἐπεχεάμην ἄκρατον· “ἔγχει, παιδίον,
κυάθους θεῶν τε καὶ θεινῶν μυρίου·
ἔπειτ’ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τῆς σεμνῆς θεᾶς
5 καὶ τοῦ γλυκιτάτου βασιλέως διμοιρίαν”

Va agafar una copa gran i me la va portar. Jo em vaig <fer> servir el vi pur: «Jovenet, aboca-hi deu mil ciats en honor als déus i les deesses; llavors, al darrere de tots aquests, dos terços en honor a la venerable dea i al rei més dolç»

Traducció pròpia

G18: Antífanos 82 (*Δίδυμοι* ‘Els bessons’)

ἀπέλαυσα πολλῶν καὶ καλῶν ἐδεσμάτων,
πιὼν τε προπόσεις τρεῖς ἴσως ἢ τέτταρας
ἐστρηνίων πως, καταβεβρωκὼς σιτία
ἴσως ἐλεφάντων τεττάρων

Vaig gaudir de molts i bons aliments, i em
vanava d’haver pogut beure tres brindis, o potser
quatre, <això sí,> després d’haver endrapat el
menjar d’uns quatre elefants.

Traucció pròpia

G19: Antífanos 108 (*Ἱππεῖς* ‘Els cavallers’)

πῶς οὖν διαιτώμεθα; (B.) τὸ μὲν ἐφίππιον
στρῶμ’ ἐστὶν ἡμῖν, ὁ δὲ καλὸς πῖλος κάδος,
ψυκτήρ· τί βούλει; πάντ’, Ἀμαλθείας κέρας

(A.) Llavors, de quina manera hem de viure?
(B.) Tenim la gualdrapa per al cavall, la bella
gorra de feltre a mode de gerra, una gelera; què
més vols? <Tenim> de tot, la banya d’Amaltea.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 353)

G20: Antífanos 112 (*Καρίνη* ‘La cària’)

τρίποδα καὶ κάδον
παραθέμενος ψυκτήρά τ’ οἴνου – υ –
μεθύσκεται

Ha preparat un trespeus i una gerra, i també una
gelera de vi [- -] i <ara> s’emborratxa.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 355)

G21: Antífanos 132 (*Κώρυκος* ‘El sac’)

τῶν θαλαττίων δ’ ἀεὶ
ὄψον ἔν ἔχομεν, διὰ τέλους δὲ τοῦθ’ ἄλλα.
x – υ – x ἐπὶ δὲ τούτοις πίνομεν
οἰνάριον. (B.) ἦδος, νῆ Δί’, οἰκίας τρόπον.
5 (A.) πῶς ἦδος; οἶον τοῖς παροῦσι συμφέρει
ἀπαξάπασιν ὀξυβάφωι ποτερίωι

(A.) D’aliments del mar, sempre en tenim un, i al
final aquest sempre és sal. [- -] a més d’això,
bevem un vinet.
(B.) Sí, per Zeus, vinagre, a la manera de casa.
(A.) Com que vinagre? Tal com convé a tots i
cadascun dels presents, en un vas vinagrer.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 365)

G22: Antífanos 144 (*Λυδός* ‘La lídia’)

Κολχὶς ἄνθρωπος πάροινος

Una dona de la Còliquida embriagat..

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 369)

G23: Antífanos 250 (-)

σφόδρ’ ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνωι προσφερέης·
ὅσταν ἦι τὸ λοιπὸν μικρόν, ὄξος γίγνεται

Molt similar és la nostra vida al vi: quan el que
queda és poc, es torna agre.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 420)

G24: Aristofont 10 (*Πυθαγοριστής* ‘*El pitagòric*’)

πρὸς μὲν τὸ πεινῆν ἐσθίειν τε μὴδὲ ἔν
νόμιζ’ ὁρᾶν Τιθίμαλλον ἢ Φιλιππίδην.
ὕδωρ δὲ πίνειν βάτραχος, ἀπολαῦσαι θύμων
λαχάνων τε κάμπη, πρὸς τὸ μὴ λοῦσθαι ῥύπος,
5 ὑπαίθριος χειμῶνα διάγειν κόψιχος,
πνίγος ὑπομείναι καὶ μεσημβρίας λαλεῖν
τέττιξ, ἐλαίωι μῆτε χρῆσθαι μῆτε ὁρᾶν
κονιορτός, ἀνυπόδητος ὄρθρου περιπατεῖν
γέρανός, καθεύδειν μὴδὲ μικρὸν νυκτερίς

En tenir gana i no menjar res de res, pensa que
veus Titímal o Filípides. En beure aigua, una
granota; en gaudir de farigola i verdures, una
eruga; en no rentar-se, una porqueria; en
passar l’hivern al ras, una merla; en resistir la
xardor i parlotejar durant el migdia, una
cigala; en no fer servir ni veure oli, una
polseguera; en passejar descalç a l’alba, una
grua; en no dormir ni un instant, un ratpenat.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 442)

G25: Aristofont 12 (*Πυθαγοριστής* ‘*El pitagòric*’)

ἔφη καταβάς εἰς τὴν δίαιταν τῶν κάτω
ἰδεῖν ἐκάστους, διαφέρειν δὲ πάμπολύ
τοὺς Πυθαγοριστὰς τῶν νεκρῶν· μόνουσι γὰρ
τούτοις τὸν Πλούτωνα συσσιτεῖν ἔφη
5 δι’ εὐσέβειαν. :: εὐχερῇ θεὸν λέγεις
εἰ τοῖς ῥύπου μεστοῖσιν ἥδεται συνῶν
ἐσθίουσί τε
λάχανά τε καὶ πίνουσιν ἐπὶ τούτοις ὕδωρ·
φθειρας δὲ καὶ τρίβωνα τὴν τ’ ἄλουσίαν
10 οὐδεὶς ἂν ὑπομείναιε τῶν νεωτέρων

Deia que, quan hi va baixar [a l’Hades], va
veure totes i cadascuna de les maneres de viure
dels d’allà sota, i que els que millor es
distingien d’entre els morts, de llarg, eren els
pitagòrics. I és que deia que, per pietat, aquests
eren els únics amb qui menjava Plutó. :: <Sens
dubte>, parles d’un déu amb pocs escrúpols, si
gaudeix de la companyia d’uns que estan plens
de porqueria, que mengen verdures i que, a
sobre, beuen aigua; cap dels més joves podria
suportar les puces, el parrac ni la brutícia.

Tra ducció pròpia

G26: Axionic 1 (*Τυρρηνός* ‘*El tírrè*’)

ὁ Πυθόδηλος οὐτοσί
ὁ Βαλλίων προσέρχεται ἐπικαλούμενος
μεθύουσα τ’ ἐξόπισθεν ἢ σοφώτατη
Ἀποτυμπανισχὰς κατὰ πόδας πορεύεται

Aquell d’allà, Pitodel, que té per sobrenom
Balió, s’acosta i, borratxa, al darrere, la molt
sagaç Figa-seca-crucificada avança trepitjant-li
els talons.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 443)

G27: Axionic 5 (*Φίλινα* ‘*Filina*’)

γυναικὶ δὴ πίστευε μὴ πίνειν ὕδωρ

D’una dona, creu-te que no beu aigua.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 453)

G28: Cròbil 3 (*Ἀπολείπουσα ο Ἀπολειποῦσα* ‘*La que se separa*’)

τὸ γὰρ ἐνδελεχῶς μεθύειν τίν’ ἡδονὴν ἔχει
ἀποστεροῦντα ζῶνθ’ ἑαυτὸν τοῦ φρονεῖν,
ὃ μέγιστον ἡμῶν ἀγαθὸν ἔσχεν ἢ φύσις;

Pel que fa a embriagar-se contínuament, quin
plaer amaga desfer-se, mentre s’és viu, del
propri enteniment, el qual el qual és el bé més
gran de la nostra naturalesa?

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 467)

G29: Efip 2 (*Βουσίρις* ‘*Busiris*’)

(HP.) οὐκ οἴσθα μ’ ὄντα, πρὸς θεῶν, Τιρύνθιον Ἀργεῖον; οἱ μεθύοντες αἰεὶ τὰς μάχας πάσας μάχονται. (B.) τοιγαροῦ φεύγουσ’ ἀεὶ

(HÉRACLES.) No saps que jo, pels déus, soc un argiu de Tirint? Aquests sempre fan embriagats totes les lluites.
(B.) Així que és per això que sempre fugen.

Traducció pròpia

G30: Epígenes 5 (*Ἡρώνη* ‘*L’heroïna*’)

τὴν Θηρικλείον δεῦρο καὶ τὰ Ῥοδικὰ κόμισον λαβὼν τοὺς παῖδας. εἴτ’ οἴσεις μόνος ψυκῆρα, κύαθον, κυμβία, ῥυτὰ τέτταρα, ἡδυποτίδας τρεῖς, ἡθμὸν ἀργυροῦν

Pren els esclaus i porta aquí la copa tericlea, i les ròdies. Després portaràs tu sol la gelera, un ciat, copetes, quatre rítions, tres hedipòtides i un colador de plata.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 505-506)

G31: Èrif 1 (*Αἶολος* ‘*Éol*’)

λόγος γάρ ἐστ’ ἀρχαῖος οὐ κακῶς ἔχων οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας, ὃ πάτερ, πείθειν χορεύειν οὐ θέλοντας

Hi ha una antiga dita que no està gens malament; diuen, pare, que el vi persuadeix els vells a ballar, encara que no ho vulguin.

Traducció pròpia

G32: Eubul 42 (*Καμπυλίον* ‘*Compilió*’)

ὃ γαῖα κεραμί, τίς σε Θηρικλῆς ποτε ἔτευξε κοίλης λαγόνος εὐρύνας βάθος; ἥ που κατειδὼς γυναικείαν φύσιν, ὥς οὐχὶ μικροῖς ἦδεται ποτερίοις

Oh, terrosa argila! Que Tèricles una vegada et va fabricar de còncava cavitat havent eixamplat el teu fons? Sens dubte, era coneixedor que la naturalesa de les dones es complau no pas amb copes petites.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 539)

G33: Eubul 65 (*Μολωθρίς* ‘*La molinera*’)

καὶ πιεῖν χωρὶς † μέτρῳ ὀξύβαφον εἰς τὸ κοινόν· εἴθ’ ὑπώμνυτο ὁ μὲν οἶνος ᾧ αὐτὸν εἶναι γνήσιον, τὸ δ’ ὄξος οἶνον αὐτὸ μᾶλλον θατέρου

I beure sense † mesura en el bol comú. Després el vi va afirmà sota jurament que ell mateix era l’autèntic vinagre, i el vinagre, que ell era més vi que l’altre.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 547)

G34: Eubul 122 (-)

ἄτοπόν γε τὸν μὲν οἶνον εὐδοκιμεῖν ἀεὶ παρὰ ταῖς ἐταίραις τὸν παλαιόν, ἄνδρα δὲ μὴ τὸν παλαιόν, ἀλλὰ τὸν νεώτερον

Certament, és estrany que, pel que fa el vi, sempre sigui ben considerat entre les heteres el vell, però pel que fa l’home, no ho sigui el vell, sinó el jove.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis, Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 572)

G35: Genarc 6 (*Πένθατλος* ‘*El pentatlonista*’)

ὄρκον δ’ ἐγὼ γυναικὸς εἰς οἶνον γράφω

Jurament de dona, en vi jo l’escric.

Adaptació de la traducció de Jordi Sanchis,
Rubén Montañés i Jordi Pérez (2007: p. 605)

G36: Mnesímac 4 (*Ἱπποτοόφος* ‘*El criador de cavalls*’)

[...]
τούτοις τοίνυν ἄγγελλ’ ὅτι
10 ψυχρὸν ττοῦψον, τὸ ποτὸν θερμόν,
ξηρὸν φύραμ’, ἄρτοι ξηροί·
[...]
αὐτίκ’ ἐρῶ σοι πάλιν ἐξ ἀρχῆς.
25 ἦκειν ἤδη καὶ μὴ μέλλειν,
τῷ τε μαγείρῳ μὴ λυμαίνεσθ’,
[...]

[...] Bé, doncs a aquests, fes-los saber que el
menjar està fred, la beguda, calenta; que la
massa ha quedat seca i els pans, també secs.
[...] En qualsevol cas, t’ho tornaré a dir des
del principi: que vinguin de seguida i que no
es retardin, que no ofenguin el cuiner, [...].

Traducció pròpia

5.1.2. Passatges de Plaute

L1: *Amph.* 574-575

(AMPHITRUO.) Homo hic ebrius est, ut opinor.
(SOSIA.) Utinam ita esse!

(AMFITRIÓ.) Aquest home està begut, em
sembla.

(SÒSIA.) Tant de bo fos així.

Traducció de Marçal Olivar (1934: p. 37)

L2: *As.* 828-836

(ARGYRIPPUS.) Age decumbamus sis, pater.
(DEMAENETUS.) Ut iusseris,
mi gnate, ita fiet. (AR.) Pueri, mensam adponite.
830 (DE.) Nunquidnam tibi molestumst, gnate mi, si
haec nunc mecum accubat?
(AR.) Pietas, pater, oculis dolorem prohibet:
quamquam ego istanc amo,
possum equidem inducere animum, ne aegre
patiar, quia tecum accubat.
(DE.) Decet uerecundum esse adolescentem,
Argyrippe. (AR.) Edepol, pater,
merito tuo facere possum. (DE.) Age ergo hoc
agitemus conuiuium
835 uino et sermone suauī: nolo ego metui, amari
mauolo,
mi gnate, me abs te.

(ARGIRIP.) Vaja, entaulem-nos, si vols,
pare.

(DEMÈNET.) Com tu manaràs, fill meu,
sigui fet.

(AR.) Vaillets, pareu la taula!

(DE.) ¿No et molesta pas, fill meu, que
aquesta [Filènia] jegui a taula amb mi?

(AR.) L’amor filial, pare, priva els meus
ulls d’afligir-se; per bé que l’estimo, puc,
certament, fer el cor fort, per sofrir sense
enuig que ella s’entauli vora teu.

(DE.) És escaient a un jove d’ésser
respectuós, Argirip.

(AR.) Per Pòlux!, pare, gràcies a tu m’és
possible de fer el que faig.

(DE.) Apa, doncs! Passem aquest banquet
bevent i conversant agradablement. No
por, estimació és el que més aviat vull, fill
meu, de tu a mi.

Traducció de Marçal Olivar (1934: p. 127)

L3: *As.* 858-859

(PARASITUS.) At nunc dehinc scito, illum ante
omnis minimi mortalem preti,
madidum, nihili, incontinentem atque osorem
uxoris suae.

(PARÀSIT.) Però, d'ara endavant,
sàpigues-ho: és, de tots, el mortal de més
baix preu, xop, un no-ningú, incontinent, i
ple d'odi per la seva dona.

Traducció de Marçal Olivar (1934: p. 128)

L4: *As.* 887

(PARASITVS.) Cense tu illum hodie primum ire
adsuetum esse in ganeum?

(PARÀSIT.) Et penses que avui és el primer
dia que va a taverna, ell, que hi està
avesat?

Traducció pròpia

L5: *Aul.* 354-355

(STAPHYLA.) Cererin, Strobile, has sunt facturi
nuptias?
355 (STROBILUS.) Qui? (ST.) Quia temeti nihil
allatum intellego.

(ESTÀFILA.) Què són aquestes noces que
celebrareu, Estròbil, les de Ceres?

(ESTROBIL.) Per què?

(ESTA.) Perquè veig que no heu portat gota
de vi.

Traducció pròpia

L6: *Aul.* 557-559

(EUCLIO.) [...] Praeterea tibicinam
quae mi interbibere sola, si uino scatat,
Corinthiensem fontem Pirenam potest.

(EUCLÍO.) [...] A més d'això, una flautista
que, ella sola, m'eixugaria, si en ragés vi,
la font coríntia de Pirene.

Traducció de Marçal Olivar (1935a: p. 39)

L7: *Bacch.* 645-647

(CHRYSALUS.) [...]
645 Nunc amanti ero, filio senis,
quicum ego bibo, quicum edo et amo,
regias copias aureasque optuli,
[...]

(CRÍSAL.) [...] El fill del vell, l'amo
enamorat, en companyia del qual bec,
menjo i faig l'amor, <aquest> l'he proveït
d'or i de provisions dignes d'un rei [...]

Traducció pròpia

L8: *Cas.* 5-6

5 Qui utuntur uino uetere sapientis puto
Et qui libenter ueteres spectant fabulas.

Els qui, de costum, prenen vi vell, els
tinc per savis, i els que s'adeliten en
l'espectacle de comèdies velles.

Traducció de Marçal Olivar (1935b: p. 72)

L9: *Cist.* 19

(LENA.) Raro nimium debat quod biberenm, id
merum infuscabat.

(ALCAVOTA.) Em servien a beure massa
de tard en tard; això m'aiguàlia el vi.

Traducció de Marçal Olivar (1936: p. 13)

L10: *Cist.* 536-542

(LAMPADIO.) Anum sectatus sum clamore per uias;
miserrumam habui. Ut illaec hodie, quot modis
moderatrix <linguae> fuit atque immemorabilis!
540 Quot illi blanditias, quid illi promisi boni,
quot admoeniui fabricas, quot fallacias
in quaestione! Uix exculpsi ut diceret,
quia ei promisi dolium uini dare.

(LAMADIÓ.) Aquella vella, l'he
perseguida a crits pels carrers. Quina
mala estona li he fet passar! Però ella,
que bé ha sabut mossegar-se la llengua i
no recordar-se de res! Quants d'afalacs!
Quina recompensa li he promès!
Quantes argúcies, quants enganys li he
parat en l'interrogatori! Quin treball
m'ha costat arrancar-li les paraules de la
boca, i encara gràcies que li he promès
una bóta (*sic*) de vi.

Traducció de Marçal Olivar (1936: p. 36)

L11: *Curc.* 75-81

75 (PHAEDROMVS.) Iam scies.
Anus hic solet cubare custus ianitrix —
nomen Leaneaest — multibiba atque merobiba.
(PALINVRVS.) Quasi tu lagoenam dicas, ubi uinum
Chium
solet esse. (PH.) Quid opust uerbis? uinosissima est;
80 Eaque extemplo ubi <ego> uino has conspersi fores,
De odore adesse me scit, aperit ilico.

(FÈDROM.) De seguida ho sabràs. Aquí
acostuma a seure una vella, de nom
Leena, que vigila la porta, i que beu molt
i beu vi pur.
(PALINUR.) Com si em diguessis <que es
beu> un garrafó en què acostuma a
haver-hi vi de Quios.
(FE.) Que calen <tantes> paraules? És
vinolentíssima. Ella, tan bon punt he
ruixat les portes amb el vi, només per
l'olor ja sap que jo he arribat, i de
seguida les obre.

Traducció pròpia

L12: *Curc.* 96-99

(LEAENA.) Flos ueteris uini meis naribus obiectus;
97^a Eius amor cupidam me huc prolicit per tenebras.
97^b Vbi ubi est, prope me est. eaux! habeo.
98^a Salue, anime mi, Liberi lepos;
98^b Vt ueteris uetusti cupida sum!
Nam omnium unguentum odor prae tuo nauteast.

(LEENA.) M'ha arribat davant el nas una
flor de vi vell. El seu anhel m'ha induït
cap aquí delerosa a través de les
tenebres. On ets?, on?, estàs a prop meu.
Ah, ja et tinc! Salut, ànim meu, gràcia de
Líber; com de delerosa estic de la seva
vella vellesa! I és que l'olor de qualsevol
ungüent és aigua de sentina al teu costat.

Traducció pròpia

L13: *Curc.* 104-110c

- (LEAENA.) [...]
Nam ubi tu profusus's, ibi ego me peruelim
sepultam.
- 105 Sed quom adhuc naso odos obsecutust meo,
da uicissim meo gutturi gaudium.
Nil ago tecum; ubi est ipsus? ipsum expeto
tangere, inuergere in me liquores tuos,
sine, ductim. Sed hac abiit, hac persequar.
- 110^a (PHAEDROMUS.) Sitit haec anus.
(PALINURUS.) Quantillum sitit?
(PH.) Modica est, capit
quadrantal.
- 110^b (PA.) Pol ut praedicas, uindemia haec huic
anu non satis et soli.
- 110^c Canem esse hanc quidem magis par fuit;
sagax nasum habet.

(LEENA.) [...] On t'escampen, allí voldria ésser enterrada. Però ja que fins ara només la teva olor m'ha arribat al nas, concedeix, al seu torn, a la gola el plaer de gustar-te. Olor, no en faig res de tu! ¿On és ell mateix? És tu mateix, vi, que jo em friso per beure, per abocar en mi la teva licor —permet!— sense prendre un moment de repòs. Però se n'ha anat per aquí; no el deixaré de petja.

(FÈDROM.) Té set, la vella.
(PALINUR.) ¿De quina mica té set?
(FÈ.) Oh, és moderada! Li'n cap un quartí.
(PA.) Pòl·lux! Pel que dius, la collita d'enguany no és suficient per a aquesta vella sola. Hauria estat millor que fos gos: és molt fina de nas.

Traducció de Marçal Olivar (1936: p. 65)

L14: *Curc.* 114-127

- (PHAEDROMUS.) Vinipollens, lepidus Liber,
115 tibi qui screanti, siccae, semisomnae
adfert potionem et sitim sedatum it.
(LEANAEA.) Quam longe a me obest?
(PH.) Lumen hoc uide.
(LE.) Grandiorem gradum ergo fac ad me,
obsecro.
(PH.) Salue. (LE.) Egon salua sim, quae siti
sicca sum?
- 120^a (PH.) At iam bibes. (LE.) Diu fit.
120^b (PH.) Em tibi, anus lepida.
121^a (LE.) Salue, oculissime homo.
121^b (PALINURUS.) Age, effunde hoc cito in
barathrum; propere prolue cloacam.
(PH.) Tace; nolo huic male dici. (PA.) Faciam
igitur male potius.
(LE.) Venus, de paulo paululum hic tibi dabo
haud lubenter;
nam tibi amantes propinantes uinum potantes
dant omnes;
- 125 mihi haud saepe eueniunt tales hereditates.
(PA.) Hoc uide ut ingurgitat impura in
semerum auariter faucibus plenis!

(FÈDROM.) L'amo del vi, l'amable Líber, que porta beguda per a la teva eixarreïda, eixuta, mig adormida persona, i ve a calmar la teva set.

(LEENA.) ¿A quina distància està de mi?
(FÈ.) Mira aquest llum.
(LE.) Doncs vina (*sic*) cap a mi a grans gambades, per favor!
(FÈ.) Salut!
(LE.) ¿Saluta mi, que estic que no puc més de set?
(FÈ.) Però beuràs de seguida.
(LE.) Bé prou que es fa esperar.
(FÈ.) Té, vella adorable.
(LE.) Salut, nineta dels meus ulls!
(PALINUR.) Apa, aboca-ho al teu abisme; afanya't a netejar la claveguera.
(FÈ.) Calla; no vull que la maltractis de paraula.
(PA.) Així, valdrà més que la maltracti d'obra.
(LE.) Venus, del poc que tinc te'n donaré un poquet... i com me reca! Tots els enamorats et donen vi, quan veuen a la salut de llurs amigues; però el que és a mi, aquestes herències no m'escauen sovint.
(PA.) Mira la fastigosa, amb quina avarícia s'engorja el vi pur, a glopades!

Traducció de Marçal Olivar (1936: p. 66)

L15: *Curc.* 158-161

(LEAENA.) Placide egredere et sonitum prohibí
forium et crepitum cardinum,
ne quod hic agimus erus percipiat fieri, mea
Planesium.
160 Mane, suffundam aquolam. (PALINUR.) Uiden ut
anus tremula medicinam facit?
Eapse merum condidicit biberó; foribus dat
aquam quam bibant.

(LEENA.) Surt a poc a poquet i ves que la
porta no faci soroll i la polleguera no
carrisquegi, que l'amo no s'adoni del que
estem fent ací, Planèsia meva. Espera: hi
tiraré una gota d'aigua...

(PALINUR.) Mira aquesta vella xaruga,
quina manera de practicar la medicina!
De beure's el vi pur, en sap d'allò més; a
les portes, els dóna (*sic*) a beure aigua.

Traducció de Marçal Olivar (1936: p. 68)

L16: *Curc.* 288-295

(CURCULIO.) [...]
Tum isti Graeci palliati capite operto qui ambulant,
qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis,
290 constant, conferunt sermones inter se<se>
drapetae,
obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
quos sempre uideas bibentes esse in thermopolio,
ubi quid subripuere, operto capitulo calidum
bibunt,
tristes atque ebrioli incedunt; eos ego si offendero,
295 ex unoquoque eorum † exciam crepitum
polentarium.

(CORC.) [...] Llavors hi ha <també>
aquests grecs vestits amb el pal·li i amb
el cap cobert, que deambulen, que
caminen carregats de rotlles, de
cistellets, s'arpleguen, conversen entre
ells com esclaus fugitius; que veus que
estan sempre bevent a la taverna, on
<sempre> pispem alguna cosa, beuen
amb el cap cobert begudes calentes,
caminen tristos i borratxons; si hi
ensopego, a cadascun li faré sortir pets
de farinetes d'ordi.

Traducció pròpia

L17: *Curc.* 415-416

(CURCULIO.) Quia uestimenta, ubi obdormiui |
ebrius,
Summano, ob eam rem me omnes Summanum
uocant.

(CORC.) Perquè, un cop m'he adormit,
embriagat, deixo tota la roba xopa; per
això mateix tothom em diu Summanus.

Traducció pròpia

L18: *Most.* 319

(CALLIDAMATES.) [...]
Ecquid tibi uideor ma-m-ma-madere?

(CAL·LIDÀMATES.) [...] És que et sembla
que vaig be-b-be-begut?

Traducció pròpia

L19: *Most.* 956-963

- (PHANISCUS.) Habitat profecto; nam heri
et nudius tertius,
quartus, quintus, sextus, usque postquam hinc
peregre ei^{us} pater
abiit, numquam hic triduum unum desitumst
potarier.
(THEOPROPIDES.) Quid ais? (PH.) Triduum unum
et haud intermissum hic esse et bibi,
960 scorta duci, pergraecari, fidicinas, tibicinas
ducere. (TH.) Quis istaec faciebat?
(PH.) Philolaches. (TH.) Qui Philolaches?
(PH.) Quoi patrem Theopropidem esse opinor.
(TH.) Ei <mihi>, occidi,
si haec hic uera memorat. Pergam porro
percontarier.
(FANISC.) Hi viu amb profit; perquè ahir, i
fa tres dies, i en fa quatre, i en fa cinc, i en
fa sis, després que el seu pare hagués
marxat d'aquí cap a l'estranger, aquí no hi
ha hagut tres dies seguits que s'hagi deixat
de beure.
(TEOPRÒPIDES.) Què dius?
(FA.) Que aquí no hi ha hagut tres dies
seguits sense que es deixés de menjar i de
beure, de dur meuques, de viure a la grega,
de dur tocadores de lira, de flauta.
(TE.) I qui fa tot això?
(FA.) Filòlaques.
(TE.) Quin Filòlaques?
(FA.) Em sembla que el seu pare és
Teopròpides.
(TE.) Ai de mi!, sóc mort, si és que aquest
fa bona memòria d'aquestes coses.
Continuaré fent més preguntes.

Traducció pròpia

L20: *Most.* 965-968

- 965 (THEOPROPIDES.) Puere, praeter speciem stultus
est.
Uide sis ne forte ad merendam quopiam
deuorteris,
atque ibi amplius †quam† satis fuerit biberis.
(PHANISCUS.) Quis est?
(TH.) Ita dico, ne ad alias aedis perperam
deueneris.
(TEOPRÒPIDES.) Xaval, ets més ruc del
que sembles. Vols dir que casualment no
t'has aturat en algun indret per fer un mos
i allí has begut un xic més del compte?
(FANISC.) Però què dius?
(TE.) Dic que potser, per error, has anat a
raure en una altra casa.

Traducció de Joan Carbonell
(1999: p. 118-119)